

Země (hlína) - voda - oheň.

Keramika jako fenomén, spojující přírodu, kulturu a tvorbu.

Earth (clay) - water - fire.

Ceramics as phenomon, connecting nature, culture and creation.

Závěrečná práce bakalářského studia.

Autorka: Jana Kábrtová, Dis.

Obor studia: specializace v pedagogice - pedagogika - výtvarná výchova

Typ studia: prezenční bakalářské studium

Vedoucí práce: Doc. PaedDr. Pavel Šamšula, CSc.

Konzultanti: Doc. ak.mal. Jaroslav E. Dvořák, MgrA. Michal Sedlák

Odevzdání práce: duben 2011

Prohlášení

"Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací."

V Praze 31.3.2011

Kábrtová Jana

Poděkování

Ráda bych touto formou poděkovala mému vedoucímu práce Doc. PaedDr. Pavlu Šamšulovi, CSc. za odborné vedení a pomoc při zpracování bakalářské práce. Stejně tak ak. mal. M. Karenové za podněcení a rozvíjení mého zájmu o výtvarnou činnost.

Mým rodičům podporujícím mě nejen při obtížných začátcích mé vlastní keramické tvorby. A všem přátelům podílejícím se na projektech, které jsou součástí mé závěrečné práce.

ANOTACE

Kábrtová, J.: *Země (hlína) – voda – oheň. Keramika jako fenomén, spojující přírodu, kulturu a tvorbu.*

Závěrečná práce bakalářského studia./Praha 2011, Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, Katedra výtvarné výchovy, 81 stran, 4 obrazových příloh.

Reflexe keramiky a keramické tvorby z hlediska kulturního, historického a teoretického. Keramika jako specifické propojení přírodního řádu a přírodních živlů s lidskou kulturou, s výtvarnou tvorbou i s výtvarnými pracemi dětí.

Výsledná výtvarná práce autorky jako syntéza keramické plastiky a malby - spojení země, vody, ohně a vzduchu.

KLÍČOVÁ SLOVA

živly v historii, filozofii a ve výtvarném umění - technologie, historie a současnost keramiky – výtvarné umění - výtvarná výchova - keramická tvorba dětí - objekt - instalace

ANNOTATION

Kábrtová, J.: *Earth (clay) - water - fire. Ceramic as phenonemon, connecting nature, culture and production.*

Final report of bachelor's study /Prague 2011, Charles university, College of Education, Department of Art, 81 pages, 4 pictorial supplements.

Reflection of ceramics and ceramics production with the view of culture, history and theory. Ceramic as specific connection between nature frame and nature disasters and human culture, artwork as well as artkworks of children.

The final art work of authoress as synthesis of sculpture and painting - connection of earth, water, fire and air.

KEY WORDS

disasters in history, philosophy and in art - technology, history and present of ceramic - fine art - art education - ceramic work of children - object - installation

OBSAH

1.	ÚVOD.....	16
2.	TEORETICKÁ ČÁST	11
2.1.	Země, voda, oheň jako spojení přírody a výtvarné kultury	11
2.2.	Přírodní živly – od historie až po současné pojetí	11
2.2.1.	Živly ve výtvarném umění (plošná tvorba)	13
2.2.2.	Živly ve výtvarném umění – prostorová tvorba	15
2.2.3.	Živly ve výtvarném umění – akční tvorba.....	18
2.3.	Keramická tvorba jako spojení přírodního a výtvarného řádu a díla	22
2.3.1.	Historický vhled na práci s hlínou	22
2.3.2.	Technologie keramiky	25
2.3.3.	Prostorová tvorba – výtvarný řád	26
3.	PEDAGOGICKÁ ČÁST	28
3.1.	Definice výtvarné výchovy v RVP	28
3.2.	Využití artefaktických poznatků při práci s dětmi	30
3.3.	Specifika práce s keramickou hlínou s dětmi	30
3.4.	Úskalí práce s keramickou hlínou	32
3.5.	Návrh výtvarné řady pro výtvarnou činnost se žáky ve věku 6-15 let	34
3.5.1.	VN1 „ZEMĚ ČLOVĚK - geneze“	36
3.5.2.	VN2 „Země - jeden ze živlů uchopený všemi smysly“	40
3.5.3.	VN3 - „Země – kousek v ní, kterému říkáme domov“	46
3.5.4.	VN4 – „Stopy ZeMě“	50
3.5.5.	VN5 - „Až bude ze mě Země“	58
3.5.6.	Volné doplnění výtvarné řady – „Příběhy mís a váz“	61
4.	VÝTVARNÁ ČÁST	64
4.1.	Vlastní výtvarná tvorba na téma Země, voda, oheň, vzduch.....	64
4.1.1.	Grafiky.....	64
4.1.2.	Hliněné malby	65
4.1.3.	Rodná hrouda.....	66
4.1.4.	Fire sculpture – Finsko	68
4.1.5.	Keramická tvorba	69
4.1.6.	Cesta – živly	71
5.	ZÁVĚR.....	74
6.	POUŽITÁ LITERATURA	76
7.	SEZNAM OBRAZOVÝCH PŘÍLOH	79
8.	SEZNAM PŘÍLOH	81

1. ÚVOD

Téma závěrečné práce bakalářského studia specializace v pedagogice, obor pedagogika - výtvarná výchova, jsem si zvolila z několika důvodů.

Prvním z nich byl dlouholetý osobní zájem o keramickou tvorbu, prohloubený mým středoškolským (SOŠ a SOU tradičních řemesel, Velké Opatovicích) a následně vyšším odborným studiem (VOŠ Restaurátorská v Brně, obor Konzervování a restaurování keramiky) a moje vlastní keramická tvorba, v níž zpočátku převládala tvorba užitá.

Dalším podnětem byla má práce s dětmi v oblasti zájmové výtvarné výchovy zprvu během studia v Brně v Domech dětí a mládeže jako lektorka keramiky, nyní výuka keramiky v Jamném nad Orlicí a příležitostné dílny v ZUŠ Králíky.

Třetím, ale nikoli významově posledním důvodem bylo moje dosavadní studium na Univerzitě Karlově a její pedagogické fakultě. To mne postupně motivovalo nejen k rozšíření a prohloubení vlastních výtvarných zájmů, ale i hlubší reflexi možností a potencií výtvarné výchovy i pedagogického působení obecně. Přivedlo mne také k potřebě hlouběji reflektovat fenomén keramiky a keramické tvorby nejen z hlediska dějin a teorie výtvarné kultury a výtvarného umění, ale alespoň ve stručnosti nahlédnout keramickou tvorbu jako specifický projev lidské tvořivé činnosti z hlediska fylogeneze i ontogeneze. Komplexnější pohled na keramickou tvorbu jako syntézu materiálu (**hlíny - země**), **vody** a **ohně** (a přidám-li nezbytnost **vzduchu**, potřebného k sušení a pálení keramiky) mne v souladu se zadáním práce vedl k pokusu o hlubší pohled na tyto čtyři archetypální živly a alespoň k jejich stručnému nahlédnutí i z hlediska filozofie.

Spojovacím a sjednocujícím motivem jak v části teoretické, tak v návrzích i dosud realizované činnosti pedagogické i ve vlastních výtvarných pracích pro mne měl být fenomén keramiky a keramické tvorby jako propojení přírody, přírodních živlů a přírodního řádu s lidskou kulturou, s výtvarnou tvorbou i s výtvarnými pracemi dětí. O toto propojení jsem se snažila i ve vlastních výtvarných pracích.

2. TEORETICKÁ ČÁST

2.1. *Země, voda, oheň jako spojení přírody a výtvarné kultury*

Prapůvodní řeči země, vody, vzduchu a ohně museli lidé, jestliže chtěli přežít, porozumět dříve, než se naučili domluvit sami mezi sebou. Tato řeč oslovuje i současnou populaci vzdor všem technickým vymoženostem. Mnoho umělců se snaží porozumět elementárnímu jazyku přírody, kterým byl člověk oslovován od počátku své existence. Jejich práce se snaží být v souladu s přírodou a těmito fenomény.

2.2. *Přírodní živly – od historie až po současné pojetí*

Podle antické filozofie byl svět stvořen ze čtyř základních prvků: vzduch, oheň, voda a země. Tyto elementy jsou i dnes považovány za jakési přírodní univerzum. V celé historii lidství se setkáváme se zaobíráním se těmito živly a i umělcům toto téma není vzdálené. Já se ve své práci budu věnovat jejich vyjádření plošnému i prostorovému, kdy umělce tyto přírodní elementy inspirovaly k jejich tvorbě i akcím s nimi spojeným.

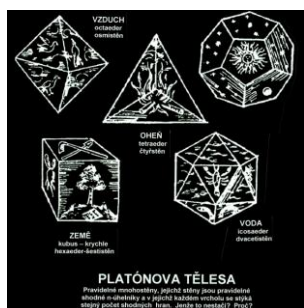
Slovo živel bylo přeložené Jungmanem z latinského slova elementum a řeckého stoicheion (prvek, počátek, písmeno). Živel definoval jako „jednoduché částičky materie, kteréž se rozložití a rozdělití více nedají“.

Úvahy o čtyřech živlech jako o věčných základech či prvcích, z nichž se jako z písmen skládá prazáklad světa, se vyskytují už u předsókratovských filosofů a tvoří pak základ starověké fyziky i filozofie. Podle pozdějších zpráv pokládal Thalés z Milétu za pralátku světa vodu, Anaximenés vzduch a Hérakleitos snad oheň.

„Právě Herakleitova cyklická metamorfóza odehrávající se uvnitř světa připomíná Anaximandrovu pantragickou vizi: oheň žije smrtí země, vzduch žije smrtí ohně, voda smrtí vzduchu, země smrtí vody“¹.

¹ TRETERA, I.: *Nástin dějin evropského myšlení*, Praha: Paseka, 1999 ISBN 80-7185171, s. 38

Nauku o čtyřech živlech zformuloval Empedoklés. Ten se zabýval i jejich přecházením jednoho v druhý. Počet čtyři odpovídá např.: čtyřem světovým stranám a ročním obdobím a navozuje tak představu všeobecnosti, a zároveň i jisté základní stálosti. Na čtyři živly navazuje také Hippokratova nauka. Zabývá se bádáním o čtyřech tělesných šťávách, jejichž směsi tvoří „temperament“ či povahu člověka. Platón dodal ke čtveřici živlů ještě nebeský živel éter. Každému z nich přisoudil jeden z pěti pravidelných mnohostěňů. (Obr. 1) Nauka o živlech měla velký význam i pro stoiky, kteří pátý živel ztotožnili s duchem. (Tretera, 1999) O živlech se hovoří také v dalších kulturách, náboženstvích či filosofiích, například v buddhismu nebo čínském taoismu (navazujících na astrologii).

Obr. 1 Platónova tělesa
- pravidelné mnohostěny

Obr. 2 Bůh tvoří svět
kombinováním čtyř živlů

Obr. 3 Jacobo de Barbari
– Luca Pacioli 1516

2.2.1. Živly ve výtvarném umění (plošná tvorba)

Toto téma je a bylo přitažlivé po celá staletí lidské kultury. V obrazech se setkáváme s různým pojetím a uchopením živlů. Různorodost mimo jiné spočívá i v rozdílnosti vykládání si toho, co to vlastně živel je. V této části jsem vybrala pouze některé z mnoha umělců, kteří se vodě, ohni, zemi či vzduchu věnovali a zkoumali je.

Velmi známý malíř Gusieppe Arcimboldo (1527 – 1593) dvorní umělec císaře Ferdinanda I. (poté Maxmiliána II. a Rudolfa II.), všestranný člověk, který sloužil vladaři i jako architekt, inženýr, scénograf, vodní projektant a organizátor nových nevšedních slavností, ve své tvorbě zanechal odkaz k žvlům v podobě alegorií. Toto figurativní vyjádření amorfních elementů se nachází v Umělecko historickém muzeu ve Vídni. Podobně jako u cyklu Roční období každý z žvlů je sestaven z objektů pro něj typických. (Obr. 4)² Odkazuje se v nich na Platónovu myšlenku, že vesmír, lidstvo a živočichové byli stvořeni ze základních prvků a tvoří tak jednotný celek.

Oheň, symbol planoucí síly a vášně, je vyobrazen např. v akvarelu „Hořící svíčka“ (1945) od Josefa Váchala. (Obr. 5)³ Ležící postava medituje při zapálené svíčce, jež je jakýmsi promítačem vzpomínek a vizí, které se vynořují z imaginativního světa snění jako archetypy či vzpomínky v podobě postav. O tom píše i francouzský filosof Bachelard a historik vědy ve své knize Psychoanalýza ohně:

„Člověk zasněný nad plamenem přenáší to, co vidí, do toho co viděl a naopak. Prožívá splyvání imaginace a paměti.“⁴

Pavel Nešleha, významný představitel českého malířství od 60. let minulého století, proudu symbolicko-imaginativního či fantazijního, vystavil ve Špálově galerii šest obrazů-objektů vesměs s tématem žvlů. V obrazech se vyskytují živly jako ničící elementy. Zde je příhodné zmínit přísloví: „Oheň je dobrý sluha, špatný pán.“ K vyjádřením těchto pohrom využil autor symbol dveří rozevřených či vyvrácených: chodba zaplavená bahnem se stopami po holinkách, vodní spoušť,

² http://www.artmuseum.cz/reprodukce2_pohled.php?dilo_id=123

³ Kolektiv autorů: Živel Oheň, Agentura Koniklec v Praze, 2004, ISBN 80-902606-5-9

⁴ Bachelard, G.: Psychoanalýza ohně, Editions Gallimaard, 1938, ISBN 80-204-0505-4

smetávající a ničící vše, co jí přijde do cesty apod. Další série obrazů je na téma Paměti země (Obr.6)⁵

Paul Nash vystavoval roku 2010 v Dulwické obrazárně v Londýně. Tato výstava byla nazvaná F. Jankinsnem „Živly“. Autor často ve svých snových krajinomalbách vyobrazuje setkání těchto elementů.

Obr. 4 G. Arcimboldo - Voda (16. stol.)

Obr. 5 J. Váchal – Hořící svíčka (1945)

Obr. 6 P. Nešleha – Paměť země (1992)

Umělci vyjadřují živly prostřednictvím alegorií, symbolů, barvy, ale také jako samotný prvek v malbě. Tak tomu bylo např. i u malíře Yves Kleina, 1961 – malba plamenem do připraveného plátna s podkladovou barvou. Český umělec S. Klimeš, taktéž používal oheň jako médium zanechávající stopu na plátně (papíře) v cyklu Kresby třemi sirkami (obr.7)⁶

Zemi a toho, co nabízí, využívá další současný český výtvarník Miloš Šejn ve svých procesuálních svítcích z let 1983–1989, které připomínají východní svitkové obrazy. Autor o této práci říká, že se jedná o dotykové či prstové básně, které propojují texty, kresby, nalezené přírodniny a pigmenty v přírodním prostředí. Při těchto pracích se vydával na místa, kde přikládal přírodniny na papír, frotážoval jejich struktury, které poté nazval „interakcí s krajinou“. Autor vznik jednoho z procesů popsal ve svém deníku takto:

„Zcela na začátku žlutá a modrá kaligrafická linie s představou vztahů skalních hmot. Pak otisky kamenů. Snímám plátno a kladu je na kameny. Fotografie vztahů, vyboulení, plastické odírání. Do mokré plochy sypu písek a znovu polévám, tluču hranou obrazu o kameny. Vertikálně dřu obraz o roh stěny.

⁵ <http://artlist.cz/?id=1309>

⁶ <http://artlist.cz/?id=1582>

*Kamenem o kámen, dvě místa po úderu a setření většiny písku z barev. Stoupám opět na plošinu a koriguji na stojanu. Závěrem připisuji silný dojem z krajiny přede mnou - zářící obloha nad skalami. "*⁷

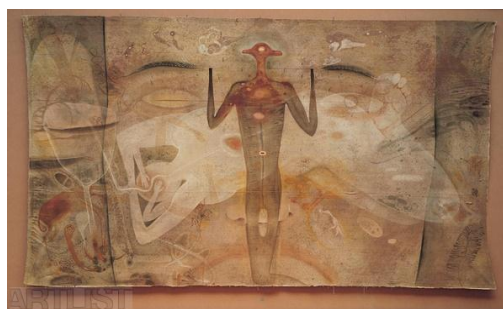
Obrovské plátno nazvané „Matka země“ od Františka Skály bylo malováno také pouze přírodními pigmenty. (obr.9)⁸ Tento autor se mimo jiné věnuje i tvorbě prostorové.

Obr. 7 S. Klimeš – Kresby třemi sirkami

Obr. 8 M. Sejn -Nad zemí

Obr. 9 F. Skála – Matka země(2004)

2.2.2. Živly ve výtvarném umění – prostorová tvorba

Obdobně jako tomu bylo u předešlých výtvarníků, tak i zde se setkáváme s různorodostí uchopení tématu. Ať již jde o využití materiálů, práci s prostorem či symbolikou přisouzenou jednotlivému elementu. Prachnerovu alegorickou pískovcovou plastikou, znázorňující Vltavu na stěně Clam-Gallasova paláce, nazvali obyvatelé Prahy „Terezka“. (Obr.10)⁹ Postava drží v rukou dva džbány, z nějž z jednoho vystupuje pět hvězdiček symbolizující vztah Vltavy k Janu Nepomuckému, který byl svržen do řeky z Karlova mostu.

Papírový reliéf od Evy Kmentové dle mého názoru nereaguje symbolicky pouze špatný zdravotní stav autorky, ale i na politickou scénu. Ta v 2.pol. 70. let je charakterizována jako nejšedivější období novodobé české historie. (Obr.11)

Znázornění živelné katastrofy – Vlny Tsunami se zajímavou technikou, kdy do hlíny byl přidáván papír, se zhostila Elzbieta Grosseová. Její experimenty

⁷ http://www.sejn.cz/MODULES/CATALOG/PDF/Ladislav_Kesner_jr._ARCHIVES_OF_PERCEPTION.pdf

⁸ <http://artlist.cz/?id=3418>

⁹ <http://www.profimedia.si/picture/socha-terezka-marianske-namesti-stare-mesto-unesco/0012794764/>

s keramickou hlínou a dalšími materiály dávají plastikám nevšední vzhled. (Obr. 12)¹⁰ Kdybych neznala název díla, asi těžko bych odhadovala, který ze živilů je znázorněn. Tato práce ve mě evokuje plameny, víchr, ale také kus popraskané země. Setkání těchto elementů je realizováno v hmotě, kterou autorka zvolila. Přeměně hlíny působením vzduchu, ohně, vody i času se budu věnovat v dalších kapitolách.

Obr. 10 Prachner - Tereza 1812

Obr. 11 E. Kmentová – Malý déšť 2. polovina 70. let

Obr. 12 E. Grosseová – Vlna Tsunami 2004

V této části pokládám za potřebné zmínit ještě osobnost známou mezi keramiky, a to japonského mistra Masakazu Kusakabeho, který v České republice již několikrát pořádal keramická symposia, kterých jsem měla možnost se účastnit. Kusakabeho přístup ke keramické tvorbě je jakousi reflexí tradiční východní filozofie, týkající se přeměny hlíny v keramiku, kdy je velký důraz kladen právě na výpal. Už pouhé umístění výrobků v peci, kvalita dřeva či paličovo rozpoložení má velký vliv na výsledné efekty. (Obr. 13, 14)

Zde bych ráda citovala Kusakabeho zásady zabývající se výpalem:

- *Ohňová slavnost. Oheň vytvoří nová přátelství a Plameny je budou chránit svým teplem a klidem.*
- *Povídejte si s pecí a Plameny. Vcítte se do nálady pece.*
- *Dřevo přikládejte s úctou. I pec chce mít příjemný pocit.*
- *Pec je jako matka. Výrobky jsou její děti. Pec má na nenarozené dítě blahodárny vliv. Musíte jí poskytnout krásnou hudbu a povídat si s ní.*

¹⁰ <http://www.gallery.cz/gallery/cz/elzbieta-grosseova-vystava.html>

- *Pokud má pec dosáhnout s vaší pomocí vysoké teploty hladce, sladte své pocity s její energií.*
- *S pecí si hrajte a tančete s ní. Zpívejte si s plameny a poslouchajte jejich melodii.*
- *Věci v peci budou při pálení dřevem potřebovat spoustu popela a ohně. Stejně jako váš život. Je úžasné projít různými sny a životními zkouškami.*
- *Plameny jsou štětec. Výrobky jsou plátno. Keramika je jen umění Plamene.*
- *Pec je záhadný stroj času. Plamen je Fénix. Kouř je drak. Skrze svou pec můžete vzlétnout do úžasných světů. Pálení je jako Velký třesk. Výrobky s sebou nesou zářivý svět (původní vesmír).¹¹*

Nevšedních povrchů dosahuje i korejský keramik žijící ve Francii v malé vesnici La Borne. Hlínu si Yang Seungho vytváří sám. Běžná keramická hmota v obchodech mu nedovoluje efekty jako např. vzhled popraskané země.(Obr. 15) Barevný povrch je vytvářen plamenem, bez jakýchkoliv glazur. Měla jsem příležitost být součástí obřadu, při kterém jeho žena děkovala tancem zemi za hlínu, z které může manžel tvořit. Vodě, jež tu hlínu dělá plastickou a tvárnou. Vzduchu za vysušení výrobků a plameni za schopnost přeměny v tvrdý trvanlivý materiál. To proběhlo před započítím výpalu, který trval 6 dnů a nocí. (léto 2009, La Borne)

Obr. 13 M. Kusakabe
(Doubravici n./S. - 2006)

Obr. 14 M. Kusakabe
v peci(2004)

Obr. 15 S.Yang – Soucit
(kamenina) – 90.léta 20.stol.

¹¹ Kroutvor J.: Poezie rezná i glazovaná, Praha 2003

2.2.3. Živly ve výtvarném umění – akční tvorba

„Because of its purity and energy fire was considered by the ancients to be the noblest of elements, the one which came closest to divinity, a living mage of the Sun.“¹²

„Kvůli své čistotě a energii byl oheň považován starodávnými národy za nejvznešenější ze všech elementů. Element, který je nejbližší božskému, živoucí obraz Slunce.“

Práce Any Mendiet nutí se ptát, kde je hranice mezi klasickou sochou a performance. Ohnivé sochy nemají trvalý charakter a po celé akci zůstává pouze popel (popř. dokumentace). Série „Silueta“ z roku 1973-1977 je zachována jen díky fotografiím.(Obr.16)¹³

Také Svatopluk Klimeš se snaží představit ve své tvorbě divákům blíže médium, s nímž pracuje ve své ateliérové činnosti. Od roku 1986 věnuje své vernisážové performance „Ohni“. Pro vernisáž v ÚMCH ČSAV (1986) - „Banket ohně“ (obr.17)¹⁴ předvedl divákům fenomén ohně, jehož živelnost mění tvorbu obrazu v akci. Autor servíroval ohnivé kousky místo vernisážového občerstvení. V jeho dílech se setkáváme nejednou s tímto živlem. Jak sám autor říká k práci „Oheň – voda“ rozhodl se být uprostřed soupeření mezi elementy.

Obr. 16 A.
Mendiet -
Silueta

Obr. 17 S. Klimeš – Banket
ohně

Obr. 18 Z. Ságlová – Pocta
G.Obermanovi

¹² Gluesberg, J.: Myths and Magic on Fire, Gold and Art. AICA – Buenos Aires 1979, nestr.

¹³ fotografie z prezentace na Ulapland k Fire sculpture

¹⁴ <http://artist.cz/?id=1589>

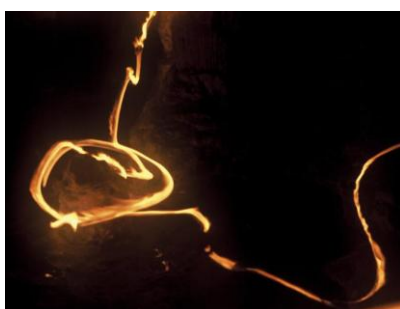
Oheň se objevuje také v práci Z. Ságlová (Obr. 18)¹⁵, jenž popisuje akci – Poctu Gustavu Obermanovi takto:

„Ve sněhové vánici jsme naplnili 31 igelitových pytlů jutou a benzinem. Rozložila jsem je v hlubokém sněhu do kruhu a za soumraku jsme je zapálili. Ohně vytvořily ve sněhu hluboké krátery. Gustav Oberman byl místní švec, který na počátku německé okupace chodil po kopcích a plival oheň, dokud ho němečtí četníci neztloukli.“¹⁶

Miloš Šejn - Vymezení prostoru ohněm (Obr. 19 – 21)¹⁷. V jeskyně Mažarná ve Velké Fatře na Slovensku chodil autor několik hodin pouze s pochodní v ruce. Tuto akci dokumentoval na třiceti expozicích fotografické kamery umístěné na několika místech. Kresba plamene se pak objevila na těchto snímcích. Autor si tak prostor prohlížel „pravěkým“ způsobem a osvětloval i její nejzazší zákoutí. Oheň zde však není zastoupen jako živel sám za sebe, ale v jakési konfrontaci s člověkem. Při této akci se vzájemně propojují proměny plamene a stejně tak lidského gesta. Jeho počínání v jeskyni připomíná Platónovo podobenství o jeskyni. Tuto myšlenku uvedl Jiří Valoch:

Obr. 19 M. Šejn –
Vymezení prostoru
ohněm

Obr. 20 M. Šejn - série
fotografií (1983)

Obr. 21 M. Šejn

„To, že autora nezajímá tolik dokument akce jako ‚povaha ‚viděného‘, totiž zaznamenaného na fotografiích, je potvrzeno i tím, že Miloš Šejn dává při vystavení

¹⁵ <http://artlist.cz/?id=502>

¹⁶ <http://artlist.cz/?id=502>

¹⁷ <http://www.sejn.cz/MODULES/CATALOG/PDF/Vymezen%C3%AD%20prostoru%20ohn%C4%9Bm.pdf>

před kompletním souborem přednost výběru snímků, který víc akcentuje vnitřní vazby, vizuální návaznosti i souvislosti odkazů a evokací.“¹⁸

Voda je neustále proměnlivá energie, která se od vodní páry mění po tuhé skupenství - led. Je slaným oceánem či zurčícím potokem. U mnoha umělců hrála voda přes svou všudypřítomnost pouze vedlejší úlohu. U několika se však stala základním tématem díla.

Příkladem mohou být Jan Steklík - Ošetřování jezera (1970), Milan Kozelka - Stání v peřejích, Zavěšení, Chůze proti proudu s různými pomůckami a překážkami.

Vladimír Havlík se zabýval proměnami vody, které sledoval na malém kousku vyhrančeného prostoru v řece. Vyskládal ve vodě čtverce z kamenů, kterými měnil proud a rytmus řeky ve vyhraněném prostoru a sledoval změny v průběhu času. Čtverec byl s příchodem zimy pokryt ledovou krustou. S jarem přišla velká voda a tání. Tento proces „čtení příběhu“, pro které autor vytvořil pouze počáteční podmínky, je ukázkou nevypočitatelnosti živlů, jenž se postaraly o dokončení.

V práci Jana Ambrůze můžeme sledovat společné prvky jako jsou vyskládané geometrické útvary v řece. Ambrůz se nesnaží zkoumat proměny vody jako Havlík, ale přistupuje k práci jako možnosti změny struktury toku vody, dekorování a přeměny chaotického živlu v sekundárně vytvořeném řádu. Podobnost obou autorů vidím v propojování sochy a přírodního prostředí, zkoumání jejich hranic a vztahů.

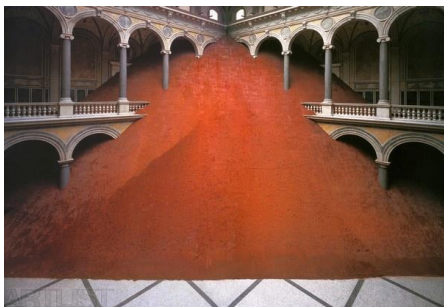
V přetváření a tvoření ze země by byl velký zástup autorů, děl a myšlenek. Land art výtvarný směr, který byl úzce spojen s prostředím přírody. Tento směr vznikl v 60. letech v USA a byl reakcí umělců na výrobu komerčního umění v galeriích a muzeích. Se svými díly se pokoušeli krajinu akcentovat a pracovat s přírodními materiály jako jsou půda, kámen, dřevo, voda nebo led.

Z českých umělců např. práce Magdaleny Jetelové, která prostor Sloupového sálu ve Vídeňském muzeu vyplnila křemičitým pískem, čímž se v sále vytvořily segmenty pyramidy. (Obr. 22)¹⁹

Michal Sedlák v díle Danae využívá řecký mýtus, podle kterého čeká milenka na Dia, který přichází v podobě zlatého deště. (Obr. 23)²⁰

¹⁸ Jiří Valoch, 1983, text pro katalog výstavy Vymezení prostoru ohněm

¹⁹ <http://artlist.cz/?id=2497>

Obr. 22 M. Jetelová – Pyramidy 1992 – 1994

Obr. 23 M. Sedlák – Danae 2000

Tato tvorba má úmyslně pomíjivý charakter. Hmota a způsob zpracování navrácí jejich díla opět do koloběhu přírody v působení času a počasí jsou jediným důkazem akce fotografie a vzpomínky autorů a diváků. A přesto právě hlína se může stát trvalým odkazem.

²⁰ <http://artlist.cz/index.php?id=986>

2.3. Keramická tvorba jako spojení přírodního a výtvarného řádu a díla

Hlíny se zdá být nevyčerpatelným všudypřítomným materiálem, který se stále do země navrácí. Koloběh hlíny a vznik keramiky je velmi podobný. Působení eroze, práce vody i tlení organických zbytků ovlivňuje výraz a kvalitu keramické hmoty. Vzduch a voda propůjčí hlíně tvárivost a mění suchý drobný materiál v plastickou hmotu, což můžeme sledovat i na kalužích bláta. Stejně tak během sušení materiál tvrdne, ale není ještě schopný nerozpustnosti. To nastává až díky transformaci ohněm. Hlína tak aspiruje na nekonečné trvání tvorby.

Stává se jedinečným prostředkem k vytváření i sebevyjádření. Prostřednictvím práce s hlínou máme možnost dát podobu vlastním myšlenkám a zapojujeme téměř všechny smysly.

Dějiny keramiky korespondují s historií lidského rodu, v níž je možné pozorovat měnivost zvyků a proměn rituálů v kulturu.

2.3.1. Historický vhled na práci s hlínou

Tam, kde zbyl po člověku pouze prach, stala se keramika záznamem lidského bytí. Hlína se stala časem jedním ze základních stavebních materiálů. Pravěký člověk využíval hlínu při stavbě obydlí, kdy jí omazával proutěnou konstrukci své chatrče. Již od dávných dob se hlína tvarovala a formovala. Už od počátku lidé vyráběli nejen užité předměty, ale i votivní předměty, sloužící k uctívání božstev. Vypodobnění zvířat, vytvořená do hliněných reliéfů v jeskyních ve Francii a na dalších nalezištích ve východní Evropě, mohou pocházet až z doby ledové, od 37 000 do 12 000 let př.n.l. Odkazují na magický účel umění prvních lidí (Obr.24)

První keramická nádoba vznikla pravděpodobně náhodným vypálením hlínou vymazaného košíku. Podobné motivy jako jsou na (Obr. 25)²¹ pochází z prostředí neolitických zemědělců souvisí s rituály znovuzrození a plodnosti.

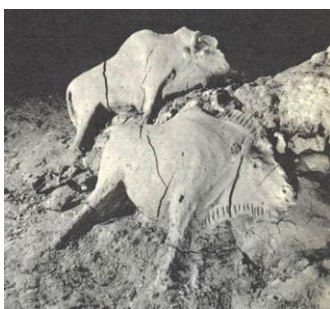
²¹<http://217.115.252.254:1572/Dokumenty%20pro%20studenty/Dvo%C5%99%C3%A1k%20Martin/1.%20Prav%C4%9Bk/5.%20Neolit/4.%20Keramika/>

„Nádoby se modelovaly zprvu ručně, postupným přidáváním prstenců, přičemž jejich tvary i výzdoby napodobovaly přírodní nádoby z tykví a proutěného pletiva. Nejstarší neolitickou keramikou je keramika lineární nebo pásková, na níž se rytá výzdoba v podobě volut, krokví, meandrů nebo trojúhelníků seskupuje v pásy.“²²

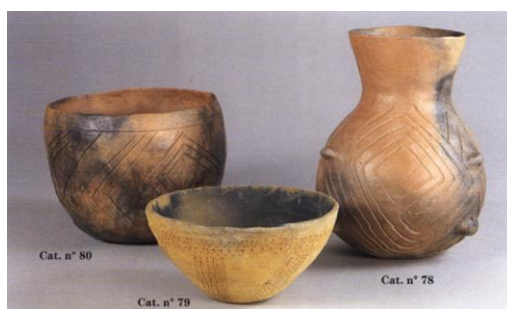
Vypalování hrnčířské hlíny se nejprve vyvinulo v kulturách oblastech Dálného východu, ale až po letech 6000-4000 př.n.l. se tato informace rozšířila i dále. Znalost pěstování a nutnost uschování zásob, lid usadila a z kočovníků se stali zemědělci, kteří tak mohli uchovávat svoji úrodu do hliněných nádob, které ji chránily od znehodnocení.

Název keramika pochází ze starého Řecka, kde byla v Athénách čtvrť Keramikos. Hrnčíři zde pracovali s tzv. keramos (označení pro hlínu), odtud označení keramika. Objevení hrnčířského kruhu v Mezopotámii posouvá výrobu keramiky opět dále. Na našem území byl prvně užíván Kelty.

Dochovaná keramika je jediným svědectvím o řeckém malířství. Jemné zdobení engobou se stalo vývozním materiálem. Černofigurové a červenofigurové nádoby byly rozděleny podle účelu a jsou jedinou malířskou výpovědí o životě a bájích Řeků. (Obr. 26)²³

Obr. 24 Hliněný reliéf pářících se bizonů – Francie

Obr. 25 Lineární keramika - neolit

Obr. 26 Řecké vázové malířství – červeno figurový styl

Aby se přeměnila hlína v keramiku, je třeba výpalu. Na to přišli naši předkové již v pra-věku. Jedny z prvních pecí byla v podstatě ohraničená ohniště.

²² Mráz, Dějiny výtvarné kultury 1., str.17

²³ http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Hydria_Louvre_F43.jpg

Postupně se zve-daly stěny pece a vznikalo ohniště se vzestupným plamenem. Pec se časem i místem měnila a jednou z nejčastěji nalézáných pecí na našem území je keltská pec, která se skládala ze dvou od sebe oddělených spodních komor. Nad nimi se zdvihala kopule kruhovitého půdorysu (někdy i čtvercového) se zaoblenými rohy.

Kopule měla nahoře otvor, kterým se vkládaly nádoby na rošt. Tento horní otvor se během vypalování mírně ucpával. Jáma se před ukončením výpalu naplnila palivem a po té byly všechny otvory zacpány, čímž se dosáhlo zakouřeného střepu. Toto redukční prostředí způsobilo vyplnění pórů výrobku uhlíkem.

Velmi důmyslné pece stavěli hrncíři na dálném východě. Ležatý plamen, později i zvratný plamen umožňoval výpal vysoké teploty. V dnešní době tyto pece na tuhá paliva (především dřevo) nejsou často k vidění. Přesto se najde pár keramiků, kteří jsou nadšeni prací s přímým plamenem.

2.3.2. Technologie keramiky **- přeměny chemické, fyzikální a strukturální**

Hlína je směs látek nerostného a organického původu. Samotná hlína se skládá z živce a jiných materiálů, které postupem času zvětraly působením vody, větru, tepla a mrazu.

Plodivou sílu jí dávají zbytky z tisíců rozložených mrtvých těl a dalšího organického odpadu, který se v ní „pročišťuje“. Je pro nás darem přírody. Je to neuvěřitelný a nekonečný koloběh tvrdnutí, rozpouštění, křehnutí, válení, dotýkání, hnětení, vysychání. Je to materiál tvárný a poddajný, který se oproti kameni nevzpouzel a přijímala tvar ochotně. Je od místa k místu měnivá a pokaždé trochu jiná. Přesto má vždy schopnost tvořit tvárné těsto, když se do ní přidá voda, po vysušení se stává opět tvrdou, přesto stále ještě křehkou. Aby se stal z hlíny keramický střep, je potřeba aby prošla žárem, který mění její vlastnosti po chemické, fyzikální či mineralogické stránce. Tyto změny probíhají v určitý čas a při určité teplotě. Ze střepu se vypařuje voda již během schnutí, ale k úplnému zbavení se zbytků vlhkosti z pórů dojde okolo teploty 250°C. Během výpalu dochází také k smrštění střepů – slinování. Střep je tedy méně porézní a tudíž více pevný. Při teplotě okolo 800°C (často teplota prvního výpalu, tzv. přežahu), je střep ještě schopný nasát vlhkost (glazuru), ale již není rozpustný ve vodě. Díky výpalu na vyšší teploty (každá hlína si žádá jiné) ztvdne a navždy si uchová tvar, který jí byl vtisknut lidskou rukou.

Od pravěkého pálení v ohništích či vykopaných jámách se dostáváme až po současné důmyslné elektrické pece. A přesto tíhnu k živému ohni, kdy je kus naší země ošleháván plameny a zanechává pokaždé jiné stopy.²⁴ Někteří keramici své výrobky z těchto důvodů neglazují. Pálení dřevem, tvořící popelový nálet na výrobcích, dělá pokaždé jiné barevné efekty.

²⁴ ukázky různých povrchů - <http://www.youtube.com/watch?v=3O8JVjkOoeY>

2.3.3. Prostorová tvorba – výtvarný řád

Keramická tvorba bývá tradičně chápána především jako součást tvorby prostorové. Co znamená prostorová tvorba? S čím se v ní pracuje?

Zde bych se odkázala na disertační práci PhDr. Karolina Woolf, PhD., pojednávající o rozvíjení trojdimenzionálního – prostorového myšlení. To je důležitá pro poznávání světa a pochopení osobní identity v něm.

Prostorová tvorba se zabývá objemovostí, výběrem a umístěním hmoty v prostoru. Právě plastický tvar působí svou hmotou, s kterou sochař pracuje. Stejně jako malíř využívá výtvarný jazyk ve své plošné tvorbě, tak i sochař se zabývá oběma složkami svých děl – obsahem a formou.

Prostorová tvorba je dělena na volnou sochu a reliéf (nízký a vysoký). Sochař svojí volbou materiálu ovlivňuje výsledný výraz. Podle výběru mluvíme o plastice (z latinského slova plasmare – modelovat) či o skulptuře (z latinského slova sculptu-re – dlabat, tesat, rýt). Každá hmota dovoluje jiné možnosti a způsob řešení sochy. O tom mluví i španělský umělec Joan Miró:

„Člověk musí mít látku v největší vážnosti. Je východiskem. Diktuje dílo. Vnucuje je. Existuje dialog, to je zřejmé. Vytváří se dialog s látkou. Když děláte keramiku, látka z níž váza je, diktuje, co je potřeba udělat. Vnucuje své zákony.“²⁵

Existují čtyři základní způsoby a techniky vytváření prostorové formy. Ty uvádím stručně podle knihy Výtvarné čarování pro předškolní a mladší školáky, napsané J.Slavíkem, V.Slavíkovou a H.Hazukovou.²⁶

- a) plastický způsob – techniky modelování, otiskování, vytlačování, ubírání a přidávání hmoty
- b) skulptivní způsob – techniky ubírání hmoty, dlabání, řezání

²⁵ ROESELVÁ, V.: Prostorová tvorba ve výtvarné výchově pro základní školu, Praha 2006, str. 13

²⁶ SLAVÍKOVÁ, V.; SLAVÍK, J.; HAZUKOVÁ H.: Výtvarné čarování - Artefiletika pro

předškoláky a mladší školáky. .: Praha : UK -Pedagogická fakulta.

c) konstruktivní způsob – techniky seskupování, řazení, násobení, aranžování, spojování lepením, sešitím, svazováním, vrstvení, ohýbání

d) grafický způsob – techniky vytlačování, otiskování, rytí, „vybírání hmoty“, bodání, kreslení, vrásnění, vyrývání

Právě hlína je jeden z materiálů, který dovoluje uvědomovat si zanechané stopy, struktury a zvláštnosti povrchu dotýkáním se jí. Tyto stopy nezůstávají pouze na vytvořeném díle či prováděné činnosti, ale otiskují se i do našich myslí.

3. PEDAGOGICKÁ ČÁST

Již od ranného dětství vnímáme výtvarné podněty, které nás obklopují. Reagujeme na podstatné rysy v liniích, tvarech, světlech, strukturách apod., aniž bychom si uvědomovali jejich vzájemné vztahy. Ráda bych se zde citovala Karolinu Woolf:

„Schopnost výtvarného myšlení a cítění umožňuje dítěti hledat slova k pojmenování a vyjádřit vizuální zážitek, dítě vycítí podle výběru výrazových prostředků atmosféru výtvarného díla a může vyprávět o svém vztahu ke světu a vnímat umělecká díla z různých pohledů. Citlivým vedením pedagoga, který otvírá dialog, děti dostávají prostor pro svobodný výtvarný názor.“

V realizaci návrhu výtvarné řady pro výtvarnou činnost na téma (příroda – člověk - keramika) „ZEMĚ – ČLOVĚK“, jsem se nesoustředila ani tak na výsledek prací, ale spíše na hloubku prožitku dítěte a možnosti poznávání světa kolem nich právě skrze realizaci těchto témat. Zde je na místě abych uvedla, jak je tato „informační a rekreativní činnost“ zastoupena v Rámcovém vzdělávacím programu.

3.1. Definice výtvarné výchovy v RVP

Rámcový vzdělávací program v části Umění a kultura odkazuje na výuku výtvarné výchovy. Výtvarná výchova je v RVP definovaná spolu s hudební výchovou jako plnohodnotná součást vzdělávání. Tyto obory spolu úzce souvisí, proto se o nich zmiňuji i přesto, že je tato práce zaměřena pouze na jednu z nich – výtvarnou výchovu. Doposud patřila k „esteticko-výchovným“ předmětům, které bývají laiky chápány jako čas odpočinku a oddechu. Avšak „rekreativní funkce“, v původním významu slova, plní funkci obnovování kreativity a tvořivosti. Výtvarná činnost jsou také základem jednoty poznání a zdrojem výtvarně estetických informací. „Informace“, tedy vnitřní formování, přetváření jedince.

Výtvarná výchova v 2. stupni základního vzdělávání by měla otvírat širší pohled na kulturu a umění. Děti se seznamují s historickými souvislostmi a společenskými kontexty, jenž mají na umění a kulturu dopad. Propojení a nalézání vztahů mezi

jednotlivými druhy umění otevírá společný prostor pro získání dovedností a poznatků překračující rámec jednotlivých oborů.

Ve výtvarné výchově se nejedná pouze o přenášení viděné reality, ale jedná se o druh komunikace, který může jedinec vyjádřit jeho porozumění a pohled na svět. Dítě zapojuje své vlastní zkušenosti.

V RVP se objevuje nový pojem „ vizuálně obrazné vyjádření“ za jehož synonymum můžeme pokládat výtvarné vyjádření, výtvarný projev, významově se však zásadně neliší. Výtvarná výchova s těmito vizuálně obraznými znakovými systémy pracuje a snaží se s nimi najít tvořivý přístup a ztvárnění. V etapě základního vzdělávání je výtvarná výchova postavena na tvůrčích činnostech – tvorbě, vnímání a interpretaci. Tyto činnosti umožňují rozvíjet a uplatnit vlastní vnímání, citění, myšlení, prožívání, představivost, fantazii, intuici a invenci.

Cílové zaměření vzdělávací oblasti

Vzdělání v dané vzdělávací oblasti směřuje k utváření a rozvíjení klíčových kompetencí tím, že vede žáka k:

- *pochopení umění jako specifického způsobu poznání a k užívání jazyka umění jako svébytného prostředku komunikace*
- *chápaní umění v jejich vzájemné provázanosti jako neoddělitelné součásti lidské existence, učení se prostřednictvím vlastní tvorby, opírající se o subjektivně jedinečné vnímání, citění, prožívání a představy, k rozvíjení tvůrčího potenciálu, kultivování projevu a potřeb k utváření hierarchie hodnot*
- *spoluvytváření vstřícné a podnětné atmosféry pro tvorbu, pochopení a poznání uměleckých hodnot v širších sociálních a kulturních souvislostech, k tolerančnímu přístupu k různorodým kulturním hodnotám současnosti a minulosti i kulturním projevům a potřebám různorodých skupin, národů a národností*
- *uvědomování si sebe samého jako svobodného jedince, k tvořivému přístupu ke světu, k možnosti aktivního překonávání životních stereotypů a k obohacování emocionálního života*

- *zaujímání životní účasti v procesu tvorby a k chápání procesu tvorby jako způsobu nalézání a vyjadřování osobních prožitků i postojů k jevům a vztahům v mnohotvárném světě*²⁷

3.2. Využití artefiletických poznatků při práci s dětmi

V současné výtvarné výchově lze rozlišit několik osobitých přístupů a tendencí. Jedním z nich je např. artefiletika, jejíž poznatky jsem se snažila využít v návrzích výtvarné řady. Artefiletický přístup se pokouší výchovu a vzdělání pojmout reflektivně a tvořivě. Expresivní projev a osobní zážitky žáků uplatňované ve výtvarné výchově napomáhají k posilování nebo obnovení duševního zdraví. Reflexe a dialogy – reflektivní dialogy mezi dětmi o zážitcích z tvorby jsou jedním ze základních bodů. Cílem je obohacovat žáky jak o kulturní kapitál, tak i rozvíjení jejich sociálních kompetencí.

3.3. Specifika práce s keramickou hlínou s dětmi

Ve své práci jsem se zaměřila především na práci s keramickou hlínou. Je to proto, že v historii výtvarných materiálů a technik výtvarné výchovy bylo poměrně málo pozornosti věnováno právě prostorové tvorbě (keramické).

Přitom dítě od počátku poznává svět, kterým je obkloповáno, prostřednictvím hmatových zážitků. Ohmatává předměty kolem, uvědomuje si chlad, jemnost kůže apod. Stejně tak v práci s prostorem, kdy dítě již odmala má tendenci stavět různé skryše, hraje si s kostkami, plácá se v blátě či staví bábovičky z písku.

Již v předešlé kapitole jsem se zaměřila na vývoj lidstva a práci s hlínou, která se stala jedním z nejstarších materiálů v lidské kultuře. Zde je možné porovnat podobnost jak ontogenetického, tak i fylogenetického přístupu v prostorové tvorbě v práci s hlínou. Východiskem zde je hmota. Díky lidskému dotyku tato beztvará hmota získává tvar.

²⁷ <<http://www.rvp.cz/soubor/rvpzv.pdf>>. ISBN 80-87000-02-1.

Plasticita materiálu, tajuplnost jeho sušení, glazování, kladení do pece a vypalování, kdy se z „bláta“ stává pevná a trvalá stopa a z „neurčitých barev“ zářivé glazury, nepřestává ohromovat.

Dítě se seznamuje s celým procesem tvorby a tak získává vztah k materiálu. Seznamuje se s jeho vlastnostmi, v čemž spočívají jak jeho přednosti, tak i omezení. Děti při práci s hlínou pracují se smyslovými kvalitami, jako jsou tvar, velikost, objem. Svě životní zkušenosti pak vyjadřují prostřednictvím hlíny symbolicky. Právě u hlíny, díky její plastičnosti a tvárnosti, je možné měnit daný stav věcí. Je to jedinečný prostředek pro zpracování osobně důležitých témat a přání, které se týkají mezilidských vztahů, ale i vztahu k jemu samotnému.

V.Roeselová cituje ve své knize českou sochařku Zdeňku Fibichovou:

„Největší radost mi působí pohled na půdu, hlínu, bláto i popukanou zem. Hlína má barevnost, vláčnost, vůni, strukturu a tvar. Nejenže ji ráda vidím, já ji cítím i v dlani. Hmatu dávám přednost před ostatními smysly. Nejvíce mě vzrušuje, co je ukryto pod povrchem země. To tajemství uvnitř. To co je zahrnuté.“²⁸

Děti se seznamují s vytvářecími technologiemi různých kultur a jejich historickým dědictvím. Je mnoho umělců, kteří tvoří v současné moderní době a jsou inspirovány i pravěkou tvorbou, kterou obohacují o vymoženosti dnešních technologií. Využití děl jakožto symbolických prostředků ke zkoumání, vyjevování a formování osobního vztahu k obecným kulturním tématům. Při tom za jeden z podstatných významů a možností výtvarné výchovy pokládám její potenci tématu obecně kulturní přibližovat jako témata osobní.

²⁸ Roeselová, V.: Prosotrová tvorba ve výtvarné výchově pro základní školu, Praha 2006

3.4. *Úskalí práce s keramickou hlinou*

„Nebezpečí nevkusu a kýče“

V této části bych ráda poukázala na problémy v přístupu, postupech a viditelných výsledcích práce s keramikou na školách. Pokusila bych se nastínit pojem „výsledek“ ve výtvarné výchově, při keramické tvorbě. Nemyslím jím ani tak konečný vzhled výtvoru, ale především to, co zůstává v každém jedinci po takové činnosti. Co v nich pozitivně předznamenává, snad i nastartuje v jejich osobnosti a vzbudí zájem pro něco dalšího. To je velmi pěkně vyloženo v knize V. Roeselové Proudové ve výtvarné výchově z roku 1999.

Sama již několik let působím jako lektorka keramiky ve volno časových zařízeních, kde pracuji s různě starými dětmi, dospělými i seniory. S čím se nejčastěji potýkám je trend televizních programů, knížek i webových stránek plných obrázků a postupů, jak snadno vytvořit „pěkné dekorace“ do bytu. Tyto recepty dětem nedávají prostor pro jejich vlastní kreativity, ale hlavně v nich nastavuje chybné měřítko o tom, jak se s hlinou pracuje. Nepřišla jsem na to k čemu je dobré dělat sluníčka, hrnečky ve tvaru srdíčka s nápisem „Na káféčko“, keramické pytlíky, které vypadají „opravdověji“ když na ně obtisknete hrubou tkaninu apod. (Obr. 27-29)²⁹

Obr. 27 Ukázka z knihy

Obr. 28 Ukázka z knihy

Obr. 29 Ukázka z knihy

²⁹ Kýrová, A.: Keramika pro malé i větší umělce1, Praha 2003, str. 103

V měsíčníku Výtvarná výchova z roku 2003 byl otisknut článek pod názvem Keramika – fenomén nebo fantom výtvarné výchovy? ³⁰ Odkazující mimo jiné čtenáře na dostupnou literaturu v oblasti keramické tvorby. V knihkupectví se nejčastěji setkáváme s knihami, které jsou pouze jakýmsi návody jak si vytvořit především užitkové předměty. Čtenář se zde setkává s širokou škálou „dekorativních“ předmětů, které hýří svojí barevností. Čímž se dostávají do podvědomí veřejnosti jako to „hezké“. Domnívám se, že je vhodné, aby učitel rozuměl technologii a představil ji i žákům, ale nemělo by se jednat o formování budoucích keramiků - řemeslníků. Toto seznámení vidím jako vhodné především pro další volnou tvorbu žáků, kteří by měli znát jak se keramický materiál chová, co vyžaduje, jaká je jeho jedinečnost apod.

„Záleží jen na nás, kdo s těmito informacemi pracuje, zda se v rukou a myslích dětí a mladých lidí stane keramická tvorba prostředkem objevování, rozvíjení a kultivace jejich citění, vyjadřování a poznávání výtvarného i širěji osobnostního, či zda bude sice jako přitažlivý, ale nebezpečný fantom tyto přístupy ohrožovat.“³¹

³⁰ Pršalová, K.: Výtvarná výchova 3, 2002. Ročník 42, s. 11

3.5. Návrh výtvarné řady pro výtvarnou činnost se žáky ve věku 6-15 let

Tento návrh byl původně nazván „ČLOVĚK ZEMĚ – ZEMĚ ČLOVĚK“. Snažila jsem se využít především úkoly, v nichž se pracuje s hlínou jako materiálem, u kterého není nutné vytvářet vždy pouze konkrétní tvary (viz. kapitola 3.4. - hrníčky, sluníčka apod.). Ráda bych, aby dětem pod rukama vznikala výtvarná řada - příběhů krajiny, země, člověka apod. V některých tématech se snažím uplatnit spolupráci s ostatními obory – tanec, hudba a (výtvarná) dramatika. Spolupráce s rodiči je podle mého názoru velice podnětná. Některé návrhy této řady byly realizovány a jsou popsány za daným tématem jako reflexe. Fotografie ilustrují průběh činnosti. Návrhy byly vytvářeny pro žáky ve věku 6-15 let, ale často byly uskutečněné i s jinými věkovými skupinami při výuce keramiky v Jamném nad Orlicí nebo ZUŠ v Králíkách. Většinou bylo hodnocení prováděno v kolektivu a mělo charakter verbální reflexe o jejich pocitech při práci, jak na koho činnost působila, co je oslovilo u spolužáka, s jakými problémy se nejvíce potýkali, jaké uplatnili techniky apod. Vzhledem k tomu, že všechny úkoly nebyly realizovány, zvolila jsem při tvorbě projektu didaktický systém koncepční. Nesnažím se splnit cíl beze zbytku, ale přispět jím k rozvoji rekreativního a informativního citění a pohlížení na svět. Tyto cíle jsou ovlivněny nejen společenskou potřebou, ale i potřebou každého jedince. Úkolem se snažím konkretizovat obecné a dílčí cíle a spojit je s konkrétním obsahem. Vhodná volba didaktických prostředků mi pomáhá plnit výtvarné cíle a úkoly. Nezbytná je vždy vhodně zvolená motivace.

PŘEHLED NÁMĚTŮ:

ZEMĚ ČLOVĚK – ČLOVĚK ZEMĚ

- **VN1 „Země - člověk - geneze“**

Geneze - vznik Země a člověka
- vytváření bohů člověkem

- **VN2 „Země - jeden ze žvlů uchopený všemi smysly“**

Země voní
Země zvoní – vytváření keramických zvonkoher

Země zní – tanec v hlíně, výroba hudebních nástrojů

Země a oko – práce s pigmenty

Země a hmat - seznámení se s reliéfem a mozaikou

- **VN3 „Země - kousek v ní, kterému říkáme domov“**

Kousek Země – malba

Kousek Země – reliéf, leporelo

Kousek Země – land art

- **VN4 „Země - stopy“**

Zanechávání stop v materiálu

Stopy kolem nás – frotáž

Stíny Země – výtvarná dramatika

- **VN5 „Země - až bude ze mě“**

Co se děje v podzemí

Pomíjivost – barevné stopy ve sněhu

Volně doplněné téma realizované v UPM

- **„Příběhy mís a váz“**

3.5.1. VN1 „ZEMĚ ČLOVĚK - geneze“

Cíl:

Rozvíjení barevného cítění, vyjadřování a fantazijního myšlení. Využití možností a funkcí barvy.

Výtvarný problém:

Vyjádření geneze pomocí vizuálních prostředků a forem.

Motivace 1:

Poznatky propojené s mýty o vzniku Země a člověka. Vyprávění si o jejich představách „vzniku“. Všechny národy zajímalo stvoření světa, lidé se od nepaměti snažili pochopit zákonitosti přírody, které však pro ně byly příliš složité. Proto se ve všech mýtech popisujících stvoření světa setkáváme s představami božstev, z jejichž vůle teprve vzniká člověk a jehož osudy řídila po celý jeho život. (Stvoření člověka z hlíny Promethem i křesťanským Bohem).

„Mytologičtí hrdinové staré Číny – bohyně Nü-wa, údajná stvořitelka lidstva, a Fu-si, zakladatel civilizace a první mytický císař Tchaj-chao (2842–2738 př. n. l.) – jsou zde zobrazeni s lidským tělem a hadími ocasy, jak se šťastně proplétají mezi hvězdami. V tomto pojetí a spojení jsou považováni za klasické ochránce manželství. Předměty v rukou obou postav znázorňují prastaré čínské kosmogonické představy: kružítko v rukou bohyně symbolizuje kruhový tvar oblohy, úhelník v rukou císaře symbolizuje čtvercový tvar země.“ (Obr. 30) ³²

Výtvarný úkol 1:

Nejprve si vyprávějme vlastní zkušenosti a znalosti o stvoření světa a lidí. Pokuste se vyjádřit barevně a tvarově vlastní pocity při pomyšlení na Stvoření světa.

Pomůcky a techniky:

Barvy, štětce, papír /malba

³² Hájek, L.: Čínské umění, Praha 1954

Klíčová slova:

Stvoření světa, mýty, barevná kompozice

Obr. 30 Čínští mythologičtí hrdinové

Obr. 31 Michelangelo Buonarroti - Stvoření světa³³ 1511

Obr. 32 Stvoření z učebnice katechismu 19.stol.

Cíl 2:

Rozvíjení estetického vnímání a chápání vzájemné závislosti techniky, materiálu, zpracování a výtvarné formy. Rozvoj citění pro materiál.

Výtvarný problém 2:

Seznámení se s výrazovými možnostmi materiálu. Uvědomování si jeho předností a specifických vlastností. Vytahování postavy z jednoho kusu hlíny.

Motivace 2:

Zamyšlení se nad příběhem, který děti vyslechly a prohlédnutí si fotografií³⁴ s vyobrazením různých Bohyň matek, zvířecích pravěkých figurek, sošek plodnosti či drobných postaviček vkládaných do hrobů jako pomocníky na onom světě. Každá doba i kultura pracovala s hlínou a svým přístupem k vyobrazení svých kultů jinak. Téměř všechna náboženství tvrdí, že i člověk byl stvořen z hlíny a prachu země. Povídání si s dětmi co to je rituál. Jak vypadal rituální tanec. Vyzkoušejte si jak by mohl vypadat tanec k počtě Bohyni/Matce Zemi.

³³ <http://management.blog.cz/0510>

³⁴ více fotografií ke každému námětu na CD

Výtvarný úkol 2:

Využij informací a svých vlastních zkušeností a vytvářej podle své představy „bůžky země“. Staň se Stvořitelem. Tento materiál k tomu ponouká sám. Nepřilepuj jednotlivé části těla, ale vypracovávej postavu z jedné hrudky hlíny. Společně se spolužáky vytvářejte příběh, který dokumentujte fotoaparátem umístěným na stativu v jednom místě. (Dítě se dotýká scénářistických zkušeností.) Žák si osvojuje základní poznatky o animaci, práci s fotoaparátem, práci na PC. Série fotek v počítači vytvoří krátký film. Tomuto, vcelku náročnému cvičení, může předcházet jiný úkol. Seskupování materiálu, skládání do sebe, při čemž vznikne objekt (např. práce s malými kousky papíru, kde se každý posun materiálu zdokumentuje a poté vytvoří celek, nějaký složený tvar, objekt). Dítě si osvojuje představu o následnosti. Propojuje fantazii s koncepcí.

Pomůcky, technika:

Kus měkké hlíny, velký igelit či jiná podložka, fotoaparát, PC a stativ

Klíčová slova :

Bůžci a bohyně, idoly, pravěké plastiky, materiál, plasticita hlíny, rituály, animace, Švankmajer

Obr. 33 Kultura Jomon 3000př.n.l.

Obr. 34 Bohyně Ištár – Akkadské umění 2400př.n.l.

Obr. 35 Neolit fetiš

Obr. 36 Věstonická Venuše

Vlastní reflexe:

Úkolem pro děti bylo, aby se sami zamyslely, jak by takový Bůžek země mohl vypadat podle nich samotných. Všichni pracují u velkého stolu a vytahují z plastického kusu hlíny své malé figurky podle vlastní fantazie a uvážení. Děti vytvářely postavičky, které byly umísťované na sloupcích. Bylo třeba se domluvit na koncepci konečného uspořádání, jakési hierarchii. Pod jejich rukama vznikalo společné dílo.

Během práce mimovolně vznikaly příběhy vztahující se k práci na jejich sloupu. Pro děti bylo zpočátku náročné vytahovat části bůžků z jednoho kusu. Většinou mají tendenci jednotlivé části vyválet a poslepovat. Což často vede při špatném spoji k rozpadu. Průběh činnosti byl dokumentován. Děti pracovaly společně. Tak se na jedné z každé části sloupu se setkáváme s různým výtvarným zpracováním podoby „bůžka“. K zdobení a tvoření detailů děti používaly špachtle, motouz a různé další přírodniny.

Obr. 37, 38, 39, 40 Ukázka práce s dětmi na téma „Bůžci a bohyně země“

3.5.2. VN2 „Země - jeden ze živelů uchopený všemi smysly“

Země voní

Během práce se děti potýkají i s „vůní“ hlíny. Bývá zatuchlá a její aroma je pronikavé.

Obr. 41 Hlínu jsme s dětmi

Obr. 42 ale i nohama

Obr. 43 Dupání v hlíně

Cíl:

Rozvíjení výtvarně estetického citění v materiálu. Experimentální ověření výrazových možností materiálů

Motivace:

Co je to podle vás živel? Uvědomování si koloběhu země. Jaké máme smysly? Rytmus ve výtvarném díle, pigment, struktura a stopa. Živly představují čtyři základní principy projevu energie, které se projevují ve všech oblastech našeho světa. Tyto živly jsou pojmenovány podle materiálních látek, neboť mají podobné vlastnosti, ale s uvedenými látkami nemají nic společného, protože nemají materiální podstatu. Jak bylo řečeno, jedná se pouze o principy.

Klíčová slova:

živly, symbol, smysly, tanec, pigmenty, mozaika, reliéf, jeskyní malby

Země a hudba

Země zvoní

V této části si vysvětlíme jaký je zvuk keramiky. Je ovlivněn tenkostí střepu. Tenké kousky různě zvrásníme, mačkáme, děrujeme a po vypálení zavěšíme. V této zvonkohře se setkává plno tónů, které nejen děti okouzlují (Obr. 45,46,47)

Obr. 44 Schnoucí keramická zvonkohra

Obr. 45 Zavěšená keramická zvonkohra

Obr. 46 Zvonkohra v pohybu

Země zní

Cíl 1:

Rozvíjení estetického vnímání a hodnocení hudebních předmětů.

Výtvarný problém 1:

Propojení rytmu, tance a jeho trvalé stopy. Práce s hlinou pro vytvoření vlastního hudebního nástroje, který je pak možné použít k performance.

Motivace:

Země ovšem nejčastěji v hudbě figuruje coby materiál pro výrobu hudebních nástrojů (hlína, kámen apod.)³⁵.

³⁵ ukázka zvuků na www stránkách:

http://images.google.cz/imgres?imgurl=http://www.afrotemple.com/Pictures/udo.jpg&imgrefurl=http://www.afrotemple.com/instrument_12.html&usq=_cMX2SCsAY5utyWsY2aUDEPFDW3E=&h=247&w=372&sz=11&hl=cs&start=49&um=1&itbs=1&tbnid=M-3T6mD2tnE3gM:&tbnh=81&tbnw=122&prev=/images%3Fq%3Dceramic%2Budoo%26start%3D40%26um%3D1%26hl%3Dcs%26lr%3D%26sa%3DN%26ndsp%3D20%26tbs%3Disch:1

Avšak i země, jako taková, může být hudebním nástrojem rozezněná podupáváním tanečníků. To je typické pro rituální tance australských Aboridžinců³⁶.

Téma Země je inspirací pro hudební tvorbu (např.: Česká hymna³⁷, Chválím tě země má³⁸)

Obr. 47 Ghatam
indický buben
z keramiky

Obr. 48 Vzniklé keramické
bubínky

Obr. 49 Replika
hudebního nástroje

Obr. 50
Keramické flétny

Výtvarný úkol 1:

Povídejme si s dětmi o hudebních nástrojích, které znají, na které kdy hrály. Seznámení s nástroji, které je možné vytvořit z hlíny a proč si myslí, že zrovna tento materiál je vhodný pro jeho výrobu.

Opakováním rytmického pohybu při zpracování a kontakt našich dlaní či chodidel vy-dává zvuky. Dupáním, čvachtáním a hnětením v rytmu zpracujeme hlínu, kterou bude možné po řádném zpracování použít pro tvorbu hudebního nástroje.

Pomůcky, technika:

Hlína, plátno, špachtle a jiné pomůcky k dosažení struktur, pigmenty. Mozaika.

Vlastní reflexe:

S dětmi jsme vytvářeli různé hudební nástroje. Každý si vybral jiný. Vysvětlili jsme si jak je zvuk ovlivněn volbou hlíny, výpalem materiálu, tloušťka předmětu, tvarem apod. Tenký střep, který je pálený na vysokou teplotu a je řádně slinutý má po

³⁶ <http://www.youtube.com/watch?v=cQGApoHMZYI>

³⁷ <http://www.youtube.com/watch?v=iCbpEw2De20>

³⁸ <http://www.youtube.com/watch?v=vt97LQIDZFU>

výpalu vysoký tón. Oproti tomu více porézní materiál, tlustostěnný má zvuk hluboký. Seznámily jsme se s hudebními předměty různých kultur.

Země a oko

Cíl 2:

Rozvíjení estetického vnímání, pro děti v nezvyklé abstraktní formě

Výtvarná problém 2:

Plošné vyjádření pocitů v rytmu při poslechu hudby pomocí pigmentů.

Motivace 2:

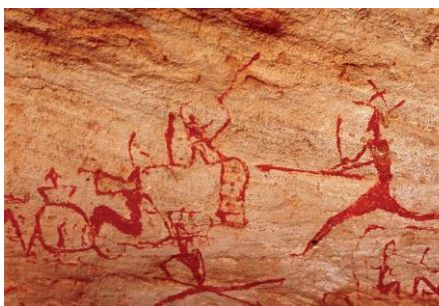
V této části se odkazují na dochovaná díla, vytvořená pomocí pigmentů. Ať už se jedná o jedny z nejstarších dochovaných jeskynních maleb či gotické iluminované kodexy. Pokuste se o barevné a tvarové postižení pocitů poslechu rytmů hudby.

Výtvarný úkol 2:

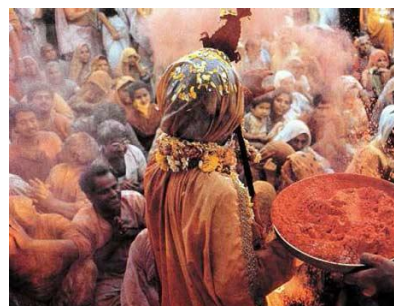
Zanechávej v kolektivu a za doprovodu bubnů otisky svých dlaní namočených v různých barevných odstínech země. Pracuj s celou plochou plátna. Toto cvičení bylo motivováno třeba takto: dopad kapek na střechu, prudší déšť, který vygraduje ve velkou bouřku. Inspirace větrem – vichrem apod.

Obr. 51 Ukázka práce s pigmentem v historii – knižní iluminace

Obr. 52 Jeskynní malby

Obr. 53 Festival svatých, Indie hýří barvami (pigment)

Vlastní reflexe:

Při této práci se děti naprosto uvolnily. Některé si užívají pocitu ponoření se do barev, jiné jsou ostýchavé a z počátku mají odpor ke špinavým rukám. Děti se při práci na jednom obrovském plátně snažily zaplnit celou plochu. Při poslechu různé hudby měly tendenci měnit pohyby od expresivních, rozmáchlých rychlých tahů, k malým kroužkům na místě.

Obr. 54, 55, 56 Ukázka z výuky – práce s pigmentem

Země a hmat

Cíl 3:

Rozvíjení smyslu pro výtvarné formy.

Výtvarný problém 3:

Děti při práci s hlínou mohou vyjádřit své životní zkušenosti, pocity a emoce. Práce s tímto materiálem vyžaduje uvědomování si tvaru, velikosti, struktury a objemu. Seznámení se s tím, co to je hlína, reliéf, mozaika.

Motivace 3:

Země je tvořená kopečky, výběžky, propastmi. Jedná se o jakýsi reliéf země. Každý kamínek má nějakou strukturu a pomocí hmatu ji máme možnost poznávat i jinak než zrakem. V hlíně je možné zanechávat trvalé otisky. Díky našim dlaním je možné z hlíny tvořit, nechávat ji klouzat mezi prsty a tvarovat ji.

„Mon-o-lá, Matka země, proniká mými mokasínami. Zřetelně jsem cítil, jak tu tlačí, tu se nadouvá a tam zase ubývá a poddává se ... Cítil jsem kořeny, žíly jejího těla

a pulsování vody – krve v hlubinách jejího nitra. Byla teplá a pružná, pohrávala si se mnou na svých prsou...“³⁹

Výtvarný úkol 3:

Pokuste se nejprve sehrát, jak by probíhalo setkání dvou živlů. Staňte se ohněm, vodou, větrem či zemí a přemýšlejte proč právě tento jev ti je blízký. Myslíte, že je možné, aby charakterizoval nějaké vaše vlastnosti?

Staňte se jedním ze dvou živlů. Pokud jsi zemí, zkus vyjádřit na hliněné kachli setkání např. s vodou (kapky zanechávající malé dolíčky v hlíně), s větrem, který vysouší s pomocí tepla (ze země se tak stává popukaná plocha), či voda, která se setkává s větrem... Jak bys vyjádřil tato různá setkání. Nepoužívej žádný nástroj a snaž se vše ztvárnit pouze pomocí vlastních dlaní a prstů. Tví spolužáci se poté mohou pokusit přečíst v tvých otiscích, se který z živlů se setkal. Z těchto příběhů střetů živlů je možné vytvořit mozaiku.

Vlastní reflexe:

Děti vytvářely hliněné kachle s otisky různých přírodnin, které poté ořezávaly a tvarovaly do obrazce, který si připravily na velký papír. Zvolily spirálu symbolizující vír ve vodě či větrné tornádo. Výstupní mozaika byla přilepena v Základní umělecké škole v Králíkách. Děti si uvědomovaly schopnost hlíny si zapamatovat různé otisky a i to, že hloubka struktury, kterou zanechají, je ovlivněna tlakem.

Obr. 57 Ukázka realizace s dětmi

Obr. 58 Detail před vypálením

Obr. 59 Přírodniny jako nástroj

³⁹ Forest Carter – Škola malého stromu

Obr. 60 Detail kachle

Obr. 61 Konečná podoba mozaiky

3.5.3. VN3 - „Země – kousek v ní, kterému říkáme domov“

Cíl 1:

Rozvíjení uvědomělého uplatňování výrazových funkcí při vyjádření fyzických a psychických dojmů a prožitků v plošné kompozici.

Výtvarný problém 1:

Pomocí barevných stop vyjádřit psychické dojmy, prožitky a pocity z místa.

Motivace 1:

Čemu říkáme domov? Co je jeho znakem? Cit, atmosféra, vzpomínka? Co je pro naše oblíbené místo typické? Země, jak jsem již zmiňovala, je velkou inspirací. Je tomu tak i v případě dvourozměrného zobrazování - malbou či kresbou. Ať už se jedná o počátky, kdy krajina měla význam pouze jako pozadí, až po dnešní podobu zobrazování krajiny. Místo, ve kterém žijeme, krása krajiny i její drsné klimatické podmínky, její genius loci, vědomí, že jsme součástí místa, kde prožíváme své dětství, ovlivňuje celý náš budoucí postoj k našemu vztahu ke světu. Často pro většinu z nás to není pouze jakýkoliv kout země, ale často k tomuto koutu máme bližší vazby.

*„Každá generace českých umělců touží nalézt novou podobu své krajiny, jejich proměn a osudů. Osudů, s nimiž jsou spjaty osudy naše. Proto i obrazy české krajiny jsou nejen jejími podobiznami, ale i vyjádřením jejich proměn i proměn vztahu lidí k jejich rodné zemi.“*⁴⁰

⁴⁰ Obrazárna 6

Znají děti své okolí? Co je typické pro jejich bydliště? Přinesli jste si někdy nějaký kámen, který se vám líbil? Rozpomenete si na jeho tvar, strukturu, barvu? Má nějaké společné prvky s krajinou, kterou jste zrovna procházeli? Lehali jste si někdy do trávy a koukali na nebe?

Výtvarný úkol 1:

Seznámení se s výtvarnými směry. Vytvořte malbu či kresbu svého oblíbeného místa. Sami si vyberte vhodné vyjádření, inspirované směry pro vaše oblíbené místo. Seznámení se s krajináři a jejich různým pojetí dané oblasti. (obr. 62-67) Přemýšlení nad tím, proč využít jaké barvy, linie či plochy. Co je typické pro vaše oblíbené místo?

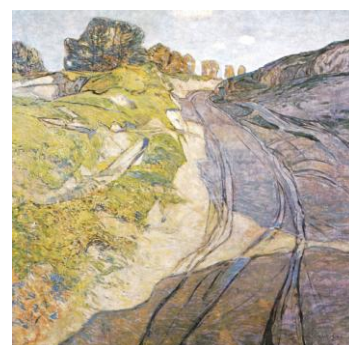
Zkuste vyjádřit pouze barevnými stopami pocit a vzpomínku na váš oblíbený kout. Děti vyfotí své místo a zvolí si malířský způsob vyjádření. Jakou barvu by mělo jejich místo, kdyby měly ztvárnit pocity, které v nich vyvolává. Je možné, aby různí lidé měli stejné barevné vyjádření? Stejně pocity svobody, bezpečí, lehkosti, bezprostřednosti apod.

Obr. 62 Z. Sýkora

Obr. 63 A. Kosárek

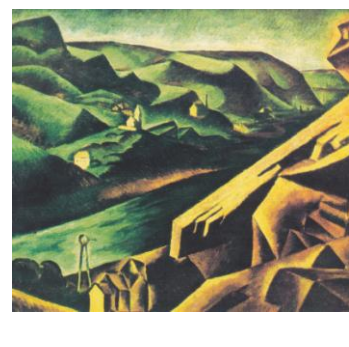
Obr. 64 A. Kalvoda

Obr. 65 R. Fremund

Obr. 66 P. Cezane

Obr. 67 B. Kubišta

Cíl 2:

Podpoření haptického tvoření a vnímání.

Výtvarný problém 2:

Vyjádření různorodosti krajiny pomocí reliéfů.

Výtvarný úkol 2:

Základním úkolem je práce s materiálem, jeho strukturou povrchu ve výsledném reliéfu, vytvořeném pomocí hliněných hadů. Děti vytvářejí každý svůj kousek krajiny a výsledkem je spojení jednotlivých čtverců do společného díla. Tak nám vzniká keramická kniha v podobě leporela. Děti poté se zavřenýma očima mohou vy-zkoušet hmatem přečíst, co vše je na obrázku jejich spolužáků. Poznáváte místa z vaší vesnice, města, řeky, stromy?

Obr. 68 Příprava hlíny

Obr. 69 Leporelo

Obr. 70 Krajinný reliéf v knize

Cíl 3:

Rozvíjení smyslu pro prostorové formy a opakování tvaru v přírodě s různými kontexty.

Výtvarný problém 3:

Rozvoj asociálního myšlení pomocí opakování prostorových forem v přírodě.

Motivace 3:

Vraťme se opět ke krajině, tentokrát v prostorové tvorbě inspirované land artem. Citace z knihy Morganové P:

„Land art vychází z reflexe krajiny jako základního prostoru lidského bytí, z uvědomění si ekologické devastace přírody naší civilizací a nových možností umělecké tvorby. Umělci jako například Robert Smithson nebo Michael Heizer, pracují s krajinou, jako by to byla sochařská hmota určená k tomu, aby byla přetvářena. Jiní tvůrci, např. Nancy Holt, Richard Long a Denis Oppenheim, znovu objevují tajemné stránky krajiny a přírodního dění kolem nás. I když tyto umělci v rámci svých akcí v přírodě většinou vytváří díla, nejde o tradiční umělecké artefakty. Jsou to díla, která jsou na odlehlých místech, kam musí zainteresovaný divák dlouho putovat, a zároveň jsou vystaveny proměnám přírody a neodvratnému zániku. Konceptuální idea těchto děl je proto neméně důležitá jako u akčního umění.“⁴¹

Výtvarný úkol 3:

Vyberte si jeden tvar, který poté budete hledat, jak v primární, tak sekundární krajině. Zkus zaměňovat tyto dvě krajiny. Seznamte se s českým výtvarníkem, který pracoval např. s krychlí a čtvercem z různého materiálu, v rozdílných prostředích a pokaždé s rozlišným záměrem.⁴²(obr.75, 76, 77)

Vzhledem k tomu, že tento úkol nebyl realizován, tak nevím, jak by si s ním děti poradily. Obávám se toho, že ukázka Kafkových prací by je vedla k nápodobě

⁴¹ Morganová P.: Akční umění

⁴² <http://artlist.cz/?id=946>

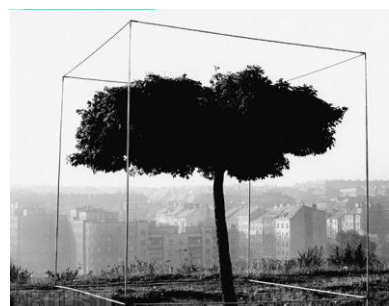
a při jejich vlastním řešení by byly svázány a omezeny v pouhém napodobování tohoto českého výtvarníka.

Obr. 71 I. Kafka

Obr. 72 I. Kafka

Obr. 73 I. Kafka

3.5.4. VN4 – „Stopy Země“

Cíl 1:

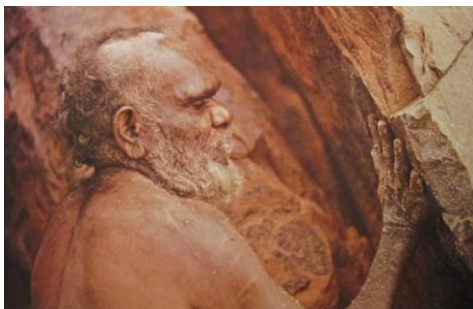
Rozvíjení vnímání, poznávání a vyjadřování přírodních struktur a estetického cítění. Jedná se převážně o studijní charakter, hledání, ověřování apod.

Výtvarný problém 1:

Přemýšlení nad kompozicí výtvarného díla a volnou slovní asociací.

Motivace 1:

Lidská kultura toho má hodně za sebou - od pravěkých pozůstatků, přes migrace a stěhování národů, objevování nových kontinentů, vojenské výboje až po kroky lidí za hranice svých vlastních možností. Od pravěkých jeskynních stop až po nedávné stopy na Měsíci. Stopy lidského bytí. Naše komunikace je také jakousi stopou. Komunikace s materiálem může být i viditelný rozhovor. Kolem nás je mnoho struktur. Sami jsme jejich tvůrci. Pracujeme s materiálem, který má nějaké vlastnosti (je trhatelný, skládatelný, popsitelný apod.) Přemýšlejme o tom, co chceme vyjádřit. (vzpomínku, pocit, příběh) Seznámením se taktéž s gradací ve výtvarném příběhu. Můžeme pracovat s papírem - prostorově, plošně. Co se k jakému ději hodí?

Obr. 74 Zanechávání stop – Australští aboridžinci

Obr. 75 Lidská stopa na Měsíci

Obr. 76 Zkamenělý trilobit

Formulace úkolu 1:

Seznamte se s vlastnostmi materiálu, s tím co to je kompozice, gradace výtvarného příběhu a technikou frotáž. Je možné se vyjádřit beze slov materiálem?

Inspirace E.Kmentovou, J.Švankmajerem či V.Boudníkem.

Obr. 77 E. Kmentová

Obr. 78 J. Svankmajer

Obr. 79 V. Boudník

Pracujte s papírem a pomocí něj vyjádřete vzpomínku, příběh či přání. Můžete skládat, mačkat, trhat, hladit, zanechávat stopy grafitem apod. Dokumentujte jednotlivé kroky fotografií. Vyzkoušejte jak se různé materiály chovají, co je pro ně charakteristické (křehkost, pevnost, zmačkatelnost...).

V dalším kroku se opět vraťte k hlíně, která je tvárná, nechává nás zanechat v sobě stopy, které se po výpalu stávají trvalé. Zkusme pracovat pouze s dlaní, s její stopou (může to být prst, kloub, celá dlaň, škrábnutí...). Každý z nás máme jinou stopu. Poté si vysvětleme co to je řád? Zkuste v řádu zaplnit hliněnou kachli

svými stopami. A jak by vypadal řád v kruhu? Jak neřád? A nakonec, jak by vypadalo, když se potká řád s neřádem? Děti si tímto způsobem osvojují kompoziční rozložení, seznámí se s vlastnostmi materiálu. Učí se si povšimnout, že každý zanecháváme jiné stopy a seznamují se s pomíjivostí vlastní tvorby (není třeba vždy vytvářet konkrétní nádoby při práci s hlínou). Děti se učí jakási pokoře k materiálu. Snaží se mu porozumět. Povšimnout si svých stop, zvuků, které vznikají během procesu, řádu a chaosu.

Pomůcky, technika:

Papír, grafit, různé nástroje – řezák, dřívko

Hlína, papír a tužka

Vlastní reflexe:

Postupovali jsme v jednotlivých krocích, které byly fotografovány. Začali jsme pouze jednou stopou. Umístění stopy bylo dětmi rozmýšleno, stejně tak i hloubka otisku. Ke každému kroku bylo napsáno slovo, které jim stopa připomněla, popř. co je při vzniku napadlo. Pokaždé jsme hliněnou plochu uhladili a vytvořili do hliněné destičky dvě stopy, 3, 4, 5. Šlo o cvičení, kde se snažíme sami rozvrhnout jedno-tlivé otisky v nějaké kompozici.

Ze sepsaných slov děti vymýšlely báseň, každý sám za sebe. Stejně tak, jako každý pracoval se stejným materiálem a zanechával jiné stopy, tak tomu bylo i při skládání básní. Tímto projektem nám vznikla citlivá sbírka básní (obr. 83, 84, 85, 86) a otisků v podobě fotografické mozaiky (Obr. 87)

Obr. 80 Ukázka realizace tématu „zanechávání stop“

Obr. 81 Děti skládají básně

Obr. 82 Stopy prstů

Obr. 83, 84, 85, 86

Básně

Obr. 87 Mozaika stop

Cíl 2:

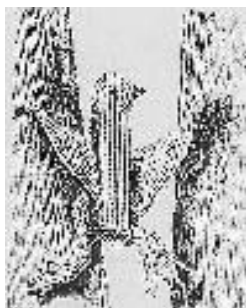
Rozvíjení konkrétní představivosti v abstraktních formách.

Výtvarný problém 2:

Práce s představivostí a optické nadsázky pomocí frotáží a koláží.

Motivace 2:

V předešlém úkolu jsme byli tvůrci struktur a stop. Ale ty jsou kolem nás všude a je dobré se dívat. Vladimír Boudník se snažil ukázat kolemjdoucím lidem, že umění je všude a v každém. Stačí se jen dívat kolem. Chodil po Praze a dokresloval oprýskané omítky nebo snímal na papír struktury pomocí frotáže. Frotáž znamená přenášení otisku reliéfní struktury podložky např. měkkou tužkou na papír. Dalším významným představitelem této techniky byl německý umělec Max Ernst, který tuto činnost rozváděl a využíval ve svých surrealistických dílech.(obr. 88)

Obr. 88 M. Ernst

Obr. 89 V. Boudník

Obr. 90 A. Šimotová

Výtvarný úkol 2:

Vezměte si jemný papír, grafit či olejový pastel, kterým vytáhnete struktury vybraného povrchu. S těmito frotážemi pracujte dál za pomoci xerokopie.

Množte, zvětšujte, pracujte s optickou nadsázkou a uspořádávejte do koláží. Další verzí zpracování těchto sejmutých struktur může být v podobě lineární kresba štětcem a tuší. Postupným abstrahováním vzniká jakýsi samoznak.

Vlastní reflexe:

Tento úkol jsem realizovala s akad. mal. Marií Karenovou a s jejími studenty Salesiánské školy v Karlíně, kde jsou žáci nestudijního typu, sociálně ohrožené či obtížněji vychovatelné. Tato zkušenost byla pro mě velmi přínosná. Tyto děti často nikdy nebyly na žádné výstavě a ani nemají velké povědomí o umělecké činnosti. Dalo by se říct, že jsou výtvarným uměním netknuté. A přesto každý z nich reagoval během první části výuky, kdy jsme si povídali o tom, co podle nich „umění“ je, zda znají umělecké dílo a nebo nějaké webové stránky odkazující na galerii, výstavu či výtvarníka. Proběhla jména jako Josef Lada, Michelangelo, Da Vinciho Mona Lisa a nebo Křížová cesta na Lhotce. Na otázku - Co je to umění? Děti odpovídaly velmi citlivě:

„něco umět, tvořit, to co se nedá zachytit na fotce, fantazie, nálada, pocity a klamy...“

V další části jsme se dostali k práci Vladimíra Boudníka, frotážím a možnosti zapojení fantazie. Vzali jsme pár papírů a díky pěknému počasí mohli jít ven. Při dokreslování skvrn se před námi začaly odehrávat celé děje. Žáci snímali struktury stromů, zdí i spolužáků. (Obr. 91 - 94) Pro nedostatek času nebylo možné dále pokračovat s nasbíranými strukturami. A přešlo se k reflexi, kdy každý na svůj list dopsal slovo. To slovo mělo být buď vystihující okamžik, pocity, náladu v něm vyvolávající. Cestou do školy si každý sebral kámen, který mu je blízký a přiložil ho k práci. Každý řekl, proč zrovna tento kámen. Někteří si ho vybrali pro svou jinakost, hebkost, barvu jemu blízkou apod.

Obr. 91, 92, 93, 94 Frotáže

Pro většinu dětí to bylo něco jiného, protože běžná výtvarná výuka spočívala v kopírování předloh při vytváření např. hlavy z kaširované hmoty na nafouknutém balóнку, obkreslování jiných umělců, nebo malování toho, co dělaly o prázdninách. Tento rozdíl pojetí v nich vyvolával smíšené pocity.

„Jednalo se vlastně o výtvarnou výchovu? Tohle je ztráta času, protože jsme nevytvořili nic „normálního - pěkného“.

Přesto mě potěšilo, že někteří z nich, kamínek co našli, nenechali na stole, ale schovali do kapsy jako nově nalezený poklad.

Cíl 4:

Rozvíjení vnímání a vyjadřování v ploše.

Výtvarný problém 4:

Převedení trojrozměrných objektů do kontrastních ploch prostřednictvím stínů.

Při práci se stíny je možné se zaměřit pouze na jednoduchá gesta, siluety a nenechávat se rozptylovat detaily. Vnímání tmavých a světlých ploch.

Motivace 4:

Stejně jako nás v životě doprovázejí stopy, je tomu tak i se stíny. Stín je pokaždé jiný, přestože vždy vychází z nás. Povšimněte si rozdílnosti. Práce se světlem, tmou, deformace tvaru apod. Stíny můžou být i v našich službách. Znáte stínové divadlo? (Obr. 95, 96, 97)⁴³ Mnoho k tomu potřeba není. Zkuste si ve třídě vytvořit divadlo pouze rukama. Co všechno je možné zobrazit. Kolik toho dokážeme sdělit pouze gesty. Všimněte si, že stín máme stejný, ať jsme černí nebo bílí.

Výtvarný úkol 4:

Pokud není venku slunko takové, aby bylo možné vrhat stín, je nutné použít data-projektor nebo jiný velký zdroj světla. Vytvořme si z velkých kusů papíru plochu, na které se odrazí naše stíny. Dva obkreslují stín, dva jej vrhají. Vytvářejte příběh, dialogy mezi sebou. Ti, kteří obkreslují siluetu, nepřístupují k úkolu pasivně, ale

⁴³ http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/82/Shadow_Play.ogg

zapojují se do děje pomocí využití plochy, barvy, linie, které jsou buď dominantní či působí jako v dáli apod.

Obr. 95, 96, 97 Ukázka stínových divadel

Vlastní reflexe:

Šlo o dialog mezi vrhači stínu, který vytvářel kompozici s předešlým stínem. Na obkreslovačích bylo, zda zvolí jednoduchou linku, plošné označení, či vypíchnou jen nějakou část. Takhle se setkalo několik stínů vytvořených několika skupinami.

Obr. 98, 99, 100 Výtvarná dramatika – „stíny“

Tento projekt jsem realizovala na Výtvarné dramatice s Mgr. Katkou Linhartovou a bylo zajímavé, že dominantně působili na obraze ti, kteří i v životě vystupují výrazně. Výstupem bylo velké plátno a fotodokumentace. (Obr. 98 - 100)

3.5.5. VN5 - „Až bude ze mě Země“

Země, půda kam se vracíme

Prach jsi a v prach se obrátíš aneb co je vlastně hlína

Cíl 1:

Rozvíjení vnímání, vyjadřování a představivosti.

Výtvarný problém 1:

Pomocí barev rozvíjení fantazie jak to vypadá v podzemí.

Motivace 1:

Člověk je součástí Země už dlouhá léta. Protikladem k pomíjivosti lidského bytí jsou např. keramické a kamenné schránky na pozůstatky, které za sebou zanechávají „trvalé“ stopy. Archeologie, věda, která nám pomáhá číst v historii našich předků. Každá kultura přijímala smrt různě a i způsob pohřbení byl různý.

*„... zemi, ... já s tebou, v tobě, na tobě žiji,
já s tebou a v tobě cítím, jako ty ve mně...“*

(Karel Hynek Mácha, Návrat)

Radůza: *„Možná, že člověk časem ohne se, to aby blíž k zemi měl a potom sám zemí stane se a všechno, co kdy chtěl Větre duj každý můj každý krok a každý“*⁴⁴

Bůh stvořil člověka z hlíny, z prachu Země. Tak to tvrdí všechna stará náboženství. Země je základní substancí, je to pozoruhodná směs látek nerostného a organického původu. Poukázání na různé odkazy pohřbívání, snaha o věčnost. Rozdíl mezi pomíjivostí a věčností. Poukázání na krátké trvání nějakého díla, když zafouká vítr, v co se změní apod. Lidská pomíjivost. Povídání si o tom, co je to mandala, z čeho ji Tibetští mniši vytváří (písek, hlína, popel). Práce s geometrickými tvary a barevnými odstíny v plochách.

⁴⁴ <http://www.youtube.com/watch?v=UUxnzsHQ0q8>

Obr. 101 Rituály pohřbívání jsou rozdílné

Obr. 102 Různé způsoby pohřbení

Obr. 103 Múmíe

Malba odkazující se na fantazii dětí „ Co se děje v podzemí“. Příroda, čas, člověk, pomíjivost, proměny vztahu a jeho vyjádření jsou hlavním mottem této práce.

(Obr. 107,108,109, 110)⁴⁵

Obr. 104 Práce dětí

Obr. 105 Práce dětí

Obr. 106 Práce dětí

Obr. 107 Práce dětí

Co je to mandala⁴⁶. Proč poukazují právě na mandalu při pomíjivosti? Je trend dělat mandaly, vybarvovat různé obrázky v kruhu, malovat na sklo, vystřihovávat apod. Jde, ale skutečně o mandalu? Seznámení s prací tibetských mnichů, kteří hodiny – dny pokorně pracují a v závěru během okamžiku nechají dílo rozfoukat. Chtěla bych poukázat na pomíjivost lidských činů, lidského bytí... Mandala je často kruhové či čtvercové spojení, které symbolizuje nebe (nekonečno) a spojení člověka se zemí. Jedny z nejstarších mandal pocházejí již z paleolitu. (obr. 108 - 111)

⁴⁵ Realizace tématu Akad.mal Marií Karenovou v ZUŠ Králíky

⁴⁶ <http://tiscileti.cz/index.php?clanek=24&menu=004>

Obr. 108, 109, 110, 111 Ukázka mandal

Výtvarný problém 2:

Dotýkání se témat jako pomíjivost, věčnost, konec a začátek. Zanechání pomíjivých a trvalých stop. Nelpění na výtvarném díle.

Výtvarný úkol 2:

Pokud je sníh, můžeme pracovat s barvami, které šplícháme do sněhu, kde naše barevné stopy odejdou s novým sněhem či příchodem jara. Děti mohou vidět jemné přechody barev. Je to opět kolektivní práce, kdy děti můžou sledovat i několik dní proměnu své činnosti. Reflektujme s nimi jejich činnost. Jaké barevné kombinace se jim líbily? Využijte to práci s akvarelem. Vzpomínejme na to, jak přecházely jednotlivé stopy do barevných kompozic. Taktéž je možné do sněhu vyšlapávat stopy v nějakém rytmu. Seznámení se např. i s historií labyrintu.

Pokud sníh není, zkuste se inspirovat mandalami (které jsou vytvářené z barevných zrníček písku). Všimněte si různého zabarvení hlín v okolí. Posbírejte co největší škálu barevných odstínů a zkuste se domluvit v kolektivu na jednom velkém sypaném hliněném obraze. Není k tomu třeba ničeho konkrétního. Stačí, aby se každý procházel v nějakém obrazci a zanechával za sebou sypané stopy. Je nutné postupovat od středu, aby nebyla stopa poničena. Vítr si s vaším dílem poradí, rozfouká ho, a tak nechá hlínu kolovat dalších tisíce let, obdobně, jak koluje prach našich předků.

Obr. 112 Realizace s dětmi v ZUŠ Králíky

Obr. 113 Použití přírodních barviv

Obr. 114 Detail

Pomůcky, technika:

Prach, popel, hlíny, fotoaparát. Popř. sníh a barvy

3.5.6. Volné doplnění výtvarné řady – „Příběhy mís a váz“

Další výtvarný projekt, který bych ráda využila v této práci, vznikl pro Umělecko-průmyslové muzeum v Praze. Je to navázání na předchozí výtvarné náměty, které je doplněno ještě o pracovní listy, jež je možné realizovat se skupinou dětí přímo v UPM. Opět se setkáváme s tématy jako je kultura, zvyky, historie, mytologie, keramika. Pracovní listy doprovázející celý tento projekt jsou umístěny v příloze.

Spolupráce

Zdeňka Vološínová, Martina Štochlová

PhDr. Hana Havlůjová

Mgr. Vladimíra Sehnalíková

Umělecko-průmyslové muzeum v Praze

Věková skupina:

6. třída ZŠ (11-13let)/odpovídající ročníky víceletých gymnázií

Výtvarný úkol: Skrze program se děti seznámí s expozicí keramiky a skla, kde mohou porovnávat nejen způsoby výtvarného vyjadřování evropských kultur

v průběhu času. Také si vyzkouší práci restaurátora, který dotváří historická díla pomocí určitých vodítek a vlastní fantazie.

Východiska: Projekt byl vytvořen pro Uměleckoprůmyslové muzeum s cílem využít jeho vzdělávací potenciál tak, aby reagoval na vzdělávací potřeby dětí v 6. třídě ZŠ v rámci dokumentu RVP.

Výstupy

Pracovní listy, kresby, divadelní představení

Pomůcky

Psací a kreslicí potřeby (propisky, tužky, pastelky, fixy)

Dokumentace

Fotografie, videozáznam

Cílem projektu je, aby žáci vytvořili vlastní interpretaci mytologického nebo ikonografického námětu. K tvorbě budou využívat uměleckých předmětů tak, aby si osvojili základní pojmy z výtvarné a umělecké teorie a zásady ikonografické metody.

Možnosti realizace

- **projekt pro jednoho lektora**
 - pracovní listy jsou doplněny popisem postupu práce
 - žáci spolupracují v jedné skupině
 - **projekt pro čtyři lektory**
 - pracovní listy jsou doprovodem výkladu lektora
 - žáci pracují ve čtyřech skupinách
-
- **brainstorming**
 - co vše žáci vědí?
 - zamyšlení nad určitými pojmy
 - vyplnění pracovních listů

- **hra na restaurátora**
 - smyslem není doplnit chybějící část k nepoznání od originálu, ale soustředění se na barevnou skladbu a rytmiku dekoru.
 - interpretace námětu (8 exponátů)
 - práce s pracovními listy
- **výklad odborníka**
 - kdo je to restaurátor, v čem spočívá jeho práce ?
 - výklad námětů na daných exponátech v pojetí odborníků
 - diskuse o námětech
- **dramatické ztvárnění výjevu**
 - příprava vystoupení
 - přehrání výjevu
- **závěrečné shrnutí**

4. VÝTVARNÁ ČÁST

4.1. Vlastní výtvarná tvorba na téma země, voda, oheň, vzduch

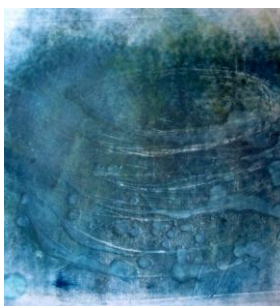
Několik let se věnuji keramické tvorbě, kde se snažím seznamovat stále s novými technologickými postupy. Ať již se jedná o experimentování s glazurami či u nás neobvyklými vypalovacími technikami. Nechala jsem se okouzlit jedinečnými vlastnostmi keramiky raku. Stejně tak zemitými odstíny a drsnými povrchy vznikajícími při „dřevo-výpalech“. Hledám neobvyklé a aktuální přístupy, role keramiky jako výtvarného oboru.

Moje malby, kresby i grafiky vykazují společné znaky s keramickou tvorbou, ať už je to téma ohně, nebo objevené poselství o jednotě vody, země a jejím žářem fixovaném podobenství. V akčním umění rozvádím témata o další roviny – čas a prostor.

4.1.1. Grafiky

Téma „živel“ jsem se snažila zpracovat v plošné tvorbě během studia na UK v prvním ročníku u Doc. ak. mal. J. E. Dvořáka. Zvolila jsem grafickou techniku - monotypů, kde u každého živlu byla přiřazena barevnost, kterou ve mně evokoval. Z tohoto důvodu jsem např. pro zemi vybrala hnědá zoraná pole.

Dalším zvoleným přístupem, jak uchopit toto téma, byla volba struktury, využití neobvyklých papírů, barev, technik – jako např. alobal, pauzovací papír, propalování, sypání, lepení zeminy apod.

Obr. 115 Voda

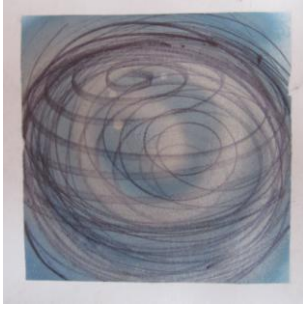
Obr. 116 Vzduch

Obr. 117 Země

Obr. 118 Oheň

Obr. 119 Voda –
metalíza ve spreji

Obr. 120 Vzduch –
pauzovací papír

Obr. 121 Země –
hrubé písky

Obr. 122 Oheň –
propalování

4.1.2. Hliněné malby

Země, hlína, pigment mi jsou velkou inspirací nejen pro moji keramickou tvorbu, ale i malířskou. U několika umělců v první části této práce jsme měli možnost se setkat s díly, kdy je hlína využívána jako materiál k zanechávání stop na plátně. Na obr.123 je malba hlínou kopců Orlických hor. Nevyužívám žádných jásavých barev, sytých odstínů ani propracovaných kompozic, ale těší mě hliněné tóny inspirované temným nitrem země. Tím vynáším tyto krásy na povrch a při tom zanechávám vlastní otisk v nekonečnu.

Další ukázka práce malovaná hlínou je inspirovaná aponskou kulturou, která stavěla své mohyly v kruhu. Odkazují se na způsob pohřbívání a jiné obyčeje této kultury. Člověk podle různých náboženství je stvořen z hlíny a opět se do ní navrácí. Vše je zakódováno v historii země, v historii hlíny.

„První hrobky pocházejí z konce 3. stol., mají kruhový půdorys a využívají pahorků či terénních vyvýšenin. Dřevěné rakve se ukládaly do pohřebních kobek a byly zahrnuty zeminou či zakryty balvany.“⁴⁷

Malíře Mariana Pallu jsem nezmínila v předešlých kapitolách. Proto bych zde ráda možnosti a zmínila jej jako moji inspiraci. I on pracuje s hlínou dlouhá léta a jeho výtvarná řada „Obrazy malované hlínou“ se zabývá otázkou, co který obraz dělá tak jedinečným. Dvě desítky téměř stejných pláten jsou malované nejlacinějším materiálem, všude dostupnou hlínou. Plátna se od sebe liší cenou. Palla tak

⁴⁷ <http://www.japonsko.info/kofun.php>

odkazuje mimo jiné k otázce relativity hodnoty obrazu jako objektu a na oprávněnost obchodu s obrazy obecně. (Obr. 125)

Obr. 123 Horizonty

Obr. 124 Haniwa

Obr. 125 M. Palla

4.1.3. Rodná hrouda

V předmětu Prostorové, objektové a akční tvorby pod vedením MgrA. M. Sedlákem byl tématem druhého ročníku – Mobilní objekt. Ve své práci se snažím zodpovědět si, co pro mě znamená rodná hrouda. Dá se táhnout za sebou jako děti si táhnou za sebou dřevěné hračky? Je to otázka pouze kusu země? Jde pouze o hmotu nebo cit?

Další dotýkání živlů, tentokrát země se odráží v akční tvorbě „Rodná hrouda“. Text k tomuto projektu byl použit pro výstavu Ceny sv. Lukáše 2011 v Galerii pod radnicí na Praze 3:

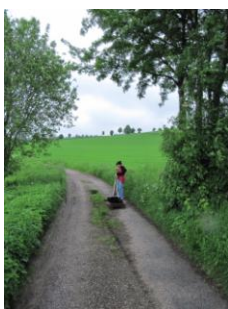
„Ty můj kraji, ty mé bezpečí, ty má zatvrzelostí, ty má věčnosti. Tvá hlína, mnuta v prstech, voní po zetlelých vlasech dávno pohřbených tkalcovských dědů a báb a je přísadou mé krve. Ty můj kraji! Potulné jaro kličkuje dlouho rozestlanou ornici, sněhy i dešti a ospalé barvy se vyčkávavě protahují...“
F.Halas – Já se vrátím

Inspirace v Land Art a perfromace Tomáš Ruller – Příroda v pohybu

Jana Želivská – Přenášení hlíny z bodu A do bodu B

„Rodná hrouda" - tak se většinou říkává místu, kde jsme se narodili – našemu rodišti. Ale může se jím stát jiné místo, které nám přirostlo k srdci. Nachází se nebo jej spíše nacházíme tam, kde je nám dobře, a kde kousek té země jakoby vstupuje do nás, kde cítíme, že jsme doma. Ono místo také putuje s námi v naší mysli a v našem srdci, stále si ho můžeme nosit či vozit s sebou, v sobě. Stane se součástí našeho nitra, kam je nám dovoleno se v případě potřeby schovat. Co všechno je zde třeba prožít, aby se ono místo stalo naší "rodnou hroudou"? A je to pouze otázka prožitků? Není snad takové místo různými tajemnými okolnostmi předurčeno, aby se stalo právě naší rodnou hroudou, již v době, kdy jsme ho ještě neznali? Jisté je, že některá místa v nás zanechávají hluboké dojmy hned při prvním spatření. Přirozená skutečnost, že jsou nám některá místa bližší, může být také ovlivněna vlastním pocitem okouzlení krásami a atmosférou místa.

Je tedy mnoho způsobů, jak chápat "rodnou hroudu", protože ono místo je zcela osobní záležitostí. Proč se však cítíme být spojeni se zemí, krajinou či místem? Jedinou jednoznačnou odpovědí by mohl být pouze duch místa - jistá blíže neurčená energie, která nás kladně nabíjí. Celý život podle svých možností podvědomě vyhledáváme sobě blízké lidi, činnosti i místa, kde je nám dobře. Ať už svou "rodnou hroudu" známe od dětství, našli jsme ji později, nebo stále objevujeme nová místa, kde se cítíme být doma, zdá se, že se v nich neobejdeme bez setkávání a sdílení svých pocitů s druhými blízkými lidmi.“

Obr. 126 Rodná hrouda – Jamné n.O.

Obr. 127 Rodná hrouda – Pražský hrad

Obr. 128 Rodná hrouda - Karlín

Obr. 129 Rodná hrouda – Albert

Obr. 130 Rodná hrouda – Florenc

4.1.4. Fire sculpture – Finsko

Tajemnost a okouzlení ohněm oslovuje lidstvo již od dávné minulosti. Rituály spojené s ohnivými slavnostmi jsou známé už z pravěku.

K ohnivým sochám jsem se dostala při studiích ve Finsku, kde jsem byla na Erasmu v Rovaniemi (zimním semestru 2010-2011). Slavnosti ohně – „River lights“ mají ve městě Rovaniemi tradici již od roku 2001 pod vedením profesora laponské univerzity Timo Jokeli. Týden jsme společně s Paulline Helle a Eliškou Markovou pracovaly na objektu s tematikou „Rybaření“. Všichni studenti tohoto kurzu realizovali své návrhy z dřevěných konstrukcí, které byly veliké i několik metrů. Rychlost hoření a průběh celé akce je ovlivněn tvarem, hustotou a vlhkostí materiálu, počasím, ale také tlakem. Slavnosti ohně na řece Kemijoki mají několikaletou tradici, které se účastní několik set diváků. Právě spojení této události s řekou vidím jako nejen praktickou ochranu před požárem, ale setkání těchto dvou různorodých živlů cítím jako mystický okamžik. Třepetající se odrazy na vodě dávají sochám další rozměr. Tato show pod otevřeným nebem začíná ve večerních hodinách. Ze tmy se vyloupnou první sochy „olíznuté“ plameny, které se po několika minutách změň v pouhý prach a popel. Celé pobřeží řeky je opět zahaleno tmou. Přestože je to záležitost okamžiku, zážitek je tak intenzivní, že ve vás plápolá ještě dlouhou dobu. I při silných mrazech vás tato vzpomínka stále hřeje.

Obr. 131 Fire sculpture

Obr. 132 Fire sculpture

Obr. 133 Fire sculpture

4.1.5. Keramická tvorba

V předešlých odstavcích jsem psala o ohni a zemi. Propojení těchto živlů vidím v práci s keramikou. Využívám možnosti nevšedních výpalů, u kterých je pro mě prioritou dotknutí se plamene výrobků. Každý „dřevopalič“ si zakládá především na své peci. Ta je zdrojem těchto jedinečných efektů, způsobujících např. nálet popela. I já jsem si postavila několik pecí. Snažím dětem představit různé technologie. Jedna z prvních pecí, kterou jsem kdy stavěla, byla replika keltské pece. V té bylo možné pálit zakuřovanou keramiku. Obyčejná hlína všude kolem nás je základním stavebním materiálem. Během prvního výpalu pece vidíme proměnu hlíny, která se jakoby ve spolupráci žáru promění v pevnou hmotu.

Vliv z japonské kultury v mé tvorbě je vypalovací technika raku. Tento druh výpalu, pocházející asi ze 16. stol. se řídí pravou filosofií čaje (HARMONIE, ÚCTA, ČISTOTA, KLID).

Technologie keramiky RAKU je naprosto odlišná od běžně pálené keramiky. Osobitost každému výrobku vtiskne výpal a následný proces redukce. Zboží se vytahuje přímo z ohnivé náruče pece a prudce se zchladí v redukčním prostředí z organického materiálu (piliny, rýže, obilí, listy....). V každém výrobku je ukryta energie ohně, čistota vody, neopakovatelnost okamžiku i dotek přírody samé. Toto je upřednostňování nedokonalých, asymetrických a neúplných tvarů, tlumených barev a tmavších odstínů. Je to upřednostňování všeho, co nese stopy stáří, všeho rustikálního a drsného. Je to požadavek svobody a přirozenosti, ale je to i návrat k tradici, přírodě a snovému bytí.

Obr. 134 Pohled do rozpálené pece

Obr. 135 Pálení raku

Obr. 136 Keltská pec

Vlastnost hlíny, z polotekutého stavu tvrdnout a k tomu schopnost stát se pevným, nerozpustným materiálem během výpalu, mě inspirovalo k tvorbě tzv. „samo-vypalovacího“ objektu. Tento objekt vznikl v přírodě opět z běžné hlíny smíchané se slámou a pilinami, z kterých jsem potom vytvářela cihly jako stavební materiál (tzv. vepřovice). Zvolila jsem tvar mohyly, v které byly otvory podepřeny skleněnými lahvemi. Tyto lahve se během výpalu začaly tavit a vytvářely tak průhledná „okýnka“ měnící se světlem okolí. Díky těmto světelným prvkům působil objekt odlehčeně.

Obr. 137, 138, 139, 140 Samo-vypalovací objekt

4.1.6. Cesta – živly

V této práci vidím setkání všech výtvarných činností i živlů. Inspirovala mě popraskaná zem. Vyschlá louže, která se na slunci začne vlnit jako moře v bouři. Moje obliba v papírových lodičkách a touha je nechat odplout téměř všude, mě inspirovala k této fotografii (Obr.141), která byla jakýmsi předvojem tématické práce – plutí, vzletání, navracení se i ztroskotávání na březích. Na VI. ročníku Ceny sv. Lukáše jsem prezentovala svoji činnost triptychem, který byl složen z fotografie, malby a moře keramických střepeů, na nichž pluly lodičky z papíru s vytištěnou básní, kterou zde cituji. (Obr.143)

Obr. 141 Fotografie loďky na kaluži

Obr. 142 Fotografie loďky na stromě

Obr. 143 VI. ročník sv. Lukáše

Pocit

létání a padání,

hledání a tápání,

vstávání a propadání.

Pocit zoufalství z uvíznutí na mělčině

Na suchém břehu, kde jsme hledali nekonečné moře.

Čekání na břehu, o místech, prostoru a čase,

kde kaluž se stává mořem a moře oblohou.

Kdy papírová lodička vyrůstá z hlíny a vrůstá do ní.

A když už nemůže plout stane se vlaštovkou,

kteřá může do toho nekonečna času a prostoru letět.

A přitom se chce vracet...

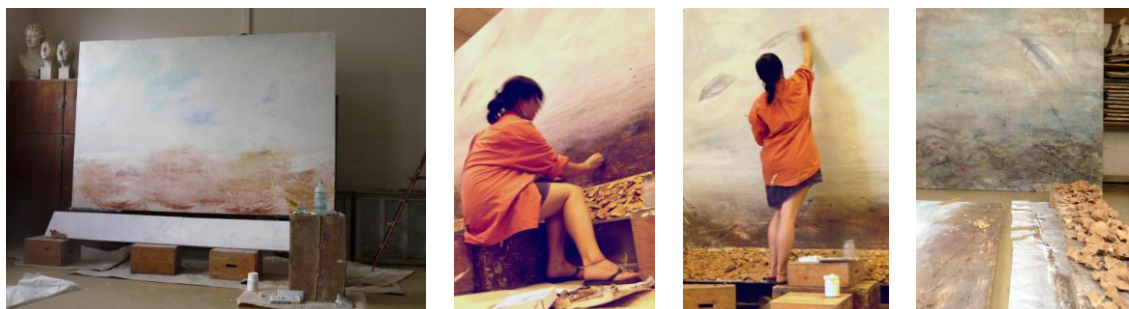
*Umělecké dílo je polysémantická struktura,
která se děje, ožívá a mění jen ve vědomí recipienta.*

(Miroslav Petříček)

Výsledná výtvarná práce je syntézou uvedených fenoménů. V této práci jsem se pokusila o spojení keramické tvorby a malby. Kombinovaná technika akrylových barev a pastelů je doplněna o strukturu, které jsem dosáhla pomocí zeminy. Spodní část objektu je tvořená keramickými střepy (plastika), které se směrem od diváka v perspektivě zmenšují a přecházejí do obrazu. Tím vyvolávají pocit hloubky. Uplatnění zmenšení je i u repliky papírových lodiček, které se v horizontu díla mění v navracející se vlaštovky.

Obr. 144 Návrh výsledné výtvarné práce

Obr. 145, 146, 147, 148 Realizace výtvarné části

5. ZÁVĚR

V závěrečné práci svého bakalářského studia specializace v pedagogice v oboru výtvarná výchova-pedagogika na Univerzitě Karlově jsem se snažila splnit náročné zadání práce a naplnit všechny tři základní aspekty, které jsou pedagogickou fakultou UK a její katedrou výtvarné výchovy požadovány:

- aspekt teoretický, spočívající v reflexi zpracování živelů ve výtvarném umění a reflexi keramiky a keramické tvorby z hlediska kulturně-historického a teoretického, opírající se především o studium literárních pramenů
- aspekt pedagogický, založený na poznatcích studia pedagogických, psychologických a dalších souvisejících předmětů bakalářského studia, na studiu obecné a speciálně výtvarně-výchovné (didaktické) literatury a dále na vlastních zkušenostech s vedením dětí, dospívajících (ale zčásti i dospělých) při zájmových i školních výtvarných činnostech
- aspekt vlastní výtvarné práce. V něm jsem využila nejen poznatků ze studia výtvarných disciplín na katedře výtvarné výchovy, ale snažila jsem se využít i širšího a snad i hlubšího pohledu na téma bakalářské práce při propojování základních substancí (živelů), které do keramické tvorby vstupují jako archetypální živly přírodní: země, oheň, voda. Tématice ohně se nevěnuji pouze při keramické tvorbě (způsob pálení), ale využila jsem ji na zahraniční stáži na University of Lapland na kurzu Fire sculpture. Fenomén země jsem se snažila použít ve smyslu vzájemně propojené duality: jako zemi - hlínu (keramickou) a jako zemi - Zemi (planetu, domov lidí, můj domov). Toto téma jsem zpracovala jako semestrální práci v předmětu objektová a akční tvorba pod názvem "Rodná hrouda" pod vedením pana MgrA. Michala Sedláka, jehož invenčnímu přístupu a pochopení patří mé zvláštní poděkování.

O syntézu uvedených fenoménů jsem se snažila i ve své výsledné výtvarné práci. Původním podnětem pro ni byly mé předcházející keramické práce, ale i fotografie a práce s papírem. Ty jsem prezentovala v počátcích této práce v březnu roku 2010 na soutěži katedry výtvarné výchovy o Cenu

sv. Lukáše v galerii U Písecké brány. Z podnětu vedoucího mé práce, zájmu paní děkanky naší fakulty a zvláště díky pochopení a úsilí její asistentky paní Jolany Svobodové, které se stalo součástí výtvarného řešení pracovny paní děkanky. V této práci jsem se pokusila o spojení keramické tvorby a malby a o syntézu země (keramika) - vody (malba, lodičky), ohně (vypalování) a vzduchu (malba).

Práce na tématu, které jsem zpracovávala, mne velmi zaujala. Jsem si však vědoma, že toto téma není odevzdáním práce vyčerpáno. Ráda bych na jeho rozvíjení a snad i prohlubování v budoucnu pokračovala.

6. POUŽITÁ LITERATURA

- ŽÍLA, K.: *Průvodce keramika*. Grada: Praha 2005. ISBN 80-247-0902-1
- RADA, P.: *Slabikář keramika*. Praha: Grada, 1996. ISBN 80-7169-419-3
- SLAVÍKOVÁ, V.; SLAVÍK, J.; HAZUKOVÁ H.: *Výtvarné čarování - Artefiletika pro předškoláky a mladší školáky*. : Praha : UK -Pedagogická fakulta. ISBN 80-7290-016-1
- SLAVÍKOVÁ, V.; SLAVÍK, J.; ELIÁŠOVÁ, S.: *Dívej se, tvoř a povídej*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-322-2
- MORGANOVÁ, P.: *Akční umění*. Nakladatelství J. Vacl: Olomouc 2009, ISBN 978-80-904149-1-4
- BATALA, O.: *Svět z hlíny*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1973.
- CÍLEK, V.: *Krajiny vnitřní a vnější*. Praha: Dokořán, 2010.
- HENRY DE MORAT.: *Dějiny užitého umění*. Praha: Odeon, 1983.
- LOMMEL, A.: *Prehistorické a primitívne umenie*. Bratislava: Pallas, 1972.
- ROESELOVÁ, V.: *Linie, barva a tvar ve výtvarné výchově*. Praha: Sarah, 2004.
- ROESELOVÁ, V.: *Námět ve výtvarné výchově*. Praha: Sarah, 1995.
- ROESELOVÁ, V.: *Prostorová tvorba ve výtvarné výchově pro základní školu 1*. Praha: UK, 2006.
- ROESELOVÁ, V.: *Řady a projekty ve výtvarné výchově*. Praha: Sarah, 1997.
- TRETERA, I.: *Nástin dějin evropského myšlení*. Praha: Paseka, 1999. ISBN 80-7185171.
- HÁJEK, L.: *Čínské umění*. Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1954.
- ŠAMŠULA, P.; GUTHOVÁ, J.; LEŠTINA, V.: *Výtvarná výchova v 7. a 8. ročníku ZŠ: metodická příručka*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1991. ISBN 80-04-24394-0
- SKOŘEPOVÁ – VOLÁKOVÁ, Z.: *Myšlenky moderních sochařů*. Praha: Obelisk, 1971
- UŽDIL, J.: *Výtvarný projev a výchova*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1974. ISBN 14-638-74
- WOLF, N.: *Australien und Ozeanien*. Vídeň 1981, ISBN
- JOUBE, F.: *Nebe a hvězdy – Mýty a legendy*. Paris 1992, ISBN 80-85820-03-X

Kolektiv autorů: *Živel Země*. Praha: Agentura Koniklec, 2004. ISBN 80-902606-5-9

ŠAMŠULA, P.: *Obrazárna v hlavě 1-2, 5, 6*, Praha 2002, ISBN 80-86287-26-2

ŠAMŠULA, P., Adamec, J.: *Průvodce výtvarným uměním I*. Praha, 2006. ISBN 978-80-7361-069-2

KÝROVÁ, A.: *Keramika pro malé i větší umělce 1*. Praha: Computer Press, 2003. ISBN 80-7226-374-9

KÝROVÁ, A.: *Keramika pro malé i větší umělce 2*, Praha: Computer Press, 2003. ISBN 80-7226-945-3

MRÁZ, B.: *Dějiny výtvarného umění 1*. Praha: IDEA SERVIS, 2002. ISBN 80-85970-39-2

Kolektiv autorů: *Prameny života*. Vyšehrad Praha 1982

Kolektiv autorů: *Pohádky, báje, mýty*. Scientia Praha 1993

PETIŠKA, E.: *Staré řecké báje a pověsti*. Praha: Albatros, 1986.

CHAUCER, G.: *Canterburské povídky*. Praha: Albatros, 1985.

Obnova památek 2008 : restaurování: sborník příspěvků k 8. ročníku konference 2008 Praha, Vyd. 1. Praha: Studio Axis, 2008.

SOKOL, J.: *Člověk a náboženství*. Praha : Portál, 2004.

MARTINDALE, A.: *Člověk a renesance*. Praha: Umění světa, 1971.

KAJDOŠ, V.: *Kovem a ohněm*. Praha: Panorama, 1987. ISBN 11-082-87

MILLEROVÁ, J.: *Primitivní umění*. Praha: Slovart, 2007. ISBN 978-80-7209-980-1

ROUDWELL, J.: *Keramická dílna*. Brno: Computer Press, 2003. ISBN 80-251-0043-X

COOPER, E.: *Ten thousand years of pottery*. London: The British Museum Press, 2002. ISBN 0 71412779 5

WEIS, G.: *Keramika, umění z hlíny*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1954-2

JANOTKA, M., LINHART, K.: *Řemesla našich předků*. Praha: Svoboda, 1987.

MATTISON, S.: *Jak se dělá keramika. Podrobný průvodce nástroji, materiáli, technikami pro hrnčíře a keramiky*. London: Apple Press, 2003. ISBN 80-7209-599-4

Kroutvor, J.: *Živly* 1997

Halas, F.: *Hlas domova*, Praha 1979, ISBN

<http://artmuseum.cz/>

<http://artchiv.cz/>

<http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/2664/-cesta-do-praveku-.html/>

<http://images.google.cz/>

<http://artlist.cz/>

<http://www.youtube.com/>

7. SEZNAM OBRAZOVÝCH PŘÍLOH

Obr. 1 Platónova tělesa - pravidelné mnohostěny	12
Obr. 2 Bůh tvoří svět kombinováním čtyř živlů	12
Obr. 3 Jacobo de Barbari – Luca Pacioli 1516	12
Obr. 4 G. Arcimboldo - Voda (16. stol.)	14
Obr. 5 J. Váchal – Hořící svíčka (1945)	14
Obr. 6 P. Nešleha – Paměť země (1992)	14
Obr. 7 S. Klimeš – Kresby třemi sirkami	15
Obr. 8 M. Šejn -Nad zemí	15
Obr. 9 F. Skála – Matka země(2004)	15
Obr. 10 Prachner - Tereзка 1812	16
Obr. 11 E. Kmentová – Malý déšť 2. polovina 70. let	16
Obr. 12 E. Grosseová – Vlna Tsunami 2004.....	16
Obr. 13 M. Kusakabe (Doubravici n./S. - 2006)	17
Obr. 14 M. Kusakabe v peci(2004)	17
Obr. 15 S.Yang – Soucit (kamenina) – 90.léta 20.stol.	17
Obr. 16 A. Mendiet - Silueta	18
Obr. 17 S. Klimeš – Banket ohně.....	18
Obr. 18 Z. Ságlová – Pocta G.Obermanovi.....	18
Obr. 19 M. Šejn – Vymezení prostoru ohněm.....	19
Obr. 20 M. Šejn - série fotografií (1983).....	19
Obr. 21 M. Šejn	19
Obr. 22 M. Jetelová – Pyramidy 1992 – 1994.....	21
Obr. 23 M. Sedlák – Danae 2000.....	21
Obr. 24 Hliněný reliéf pářících se bizonů – Francie	23
Obr. 25 Lineární keramika - neolit.....	23
Obr. 26 Řecké vázové malířství – červeno figurový styl	23
Obr. 27 Ukázka z knihy	32
Obr. 28 Ukázka z knihy	32
Obr. 29 Ukázka z knihy	32
Obr. 30 Čínští mythologičtí hrdinové	37
Obr. 31 Michelangelo Buanarroti - Stvoření světa 1511	37
Obr. 32 Stvoření z učebnice katechismu 19.stol.	37
Obr. 33 Kultura Jomon 3000př.n.l.	38
Obr. 34 Bohyně Ištar – Akkadské umění 2400př.n.l.	38
Obr. 35 Neolit fetiš	38
Obr. 36 Věstonická Venuše	38
Obr. 37, 38, 39, 40 Ukázka práce s dětmi na téma „Bůžci a bohyně země“	39
Obr. 41 Hlínu jsme s dětmi zpracovávali rukama.....	40
Obr. 42 ale i nohama.....	40
Obr. 43 Dupání v hlíně	40
Obr. 44 Schnoucí keramická zvonkohra	41
Obr. 45 Zavěšená keramická zvonkohra	41
Obr. 46 Zvonkohra v pohybu	41
Obr. 47 Ghatam indický buben z keramiky.....	42
Obr. 48 Vzniklé keramické bubínky	42
Obr. 49 Replika hudebního nástroje	42
Obr. 50 Keramické flétny	42

Obr. 51 Ukázka práce s pigmentem v historii – knižní Illuminace	43
Obr. 52 Jeskynní malby	43
Obr. 53 Festival svatých, Indie hýří barvami (pigment)	43
Obr. 54, 55, 56 Ukázka z výuky – práce s pigmentem	44
Obr. 57 Ukázka realizace s dětmi	45
Obr. 58 Detail před vypálením	45
Obr. 59 Přírodniny jako nástroj	45
Obr. 60 Detail kachle	46
Obr. 61 Konečná podoba mozaiky	46
Obr. 62 Z. Sýkora	47
Obr. 63 A. Kosárek	47
Obr. 64 A. Kalvoda	47
Obr. 65 R. Fremund	47
Obr. 66 P. Cezane	47
Obr. 67 B. Kubišta	47
Obr. 68 Příprava hlíny	48
Obr. 69 Leporelo	48
Obr. 70 Krajinový reliéf v knize	48
Obr. 71 I. Kafka	50
Obr. 72 I. Kafka	50
Obr. 73 I. Kafka	50
Obr. 74 Zanechávání stop – Australští aboridžinci	51
Obr. 75 Lidská stopa na Měsíci	51
Obr. 76 Zkamenělý trilobit	51
Obr. 77 E. Kmentová	51
Obr. 78 J. Svankmajer	51
Obr. 79 V. Boudník	51
Obr. 80 Ukázka realizace tématu „zanechávání stop“	52
Obr. 81 Děti skládají básně	52
Obr. 82 Stopy prstů	52
Obr. 83, 84, 85, 86 Básně	53
Obr. 87 Mozaika stop	53
Obr. 88 M. Ernst	54
Obr. 89 V. Boudník	54
Obr. 90 A. Šimotová	54
Obr. 91, 92, 93, 94 Frotáže	55
Obr. 95, 96, 97 Ukázka stínových divadel	57
Obr. 98, 99, 100 Výtvarná dramatika – „stíny“	57
Obr. 101 Rituály pohřbívání jsou rozdílné	59
Obr. 102 Různé způsoby pohřbení	59
Obr. 103 Múmie	59
Obr. 104 Práce dětí	59
Obr. 105 Práce dětí	59
Obr. 106 Práce dětí	59
Obr. 107 Práce dětí	59
Obr. 108, 109, 110, 111 Ukázka mandal	60
Obr. 112 Realizace s dětmi v ZUŠ Králíky	61
Obr. 113 Použití přírodních barviv	61
Obr. 114 Detail	61

Obr. 115 Voda	64
Obr. 116 Vzduch	64
Obr. 117 Země	64
Obr. 118 Oheň.....	64
Obr. 119 Voda – metalíza ve spreji.....	65
Obr. 120 Vzduch – pauzovací papír	65
Obr. 121 Země – hrubé písky	65
Obr. 122 Oheň – propalování	65
Obr. 123 Horizonty.....	66
Obr. 124 Haniwa	66
Obr. 125 M. Palla	66
Obr. 126 Rodná hrouda – Jamné n.O.....	67
Obr. 127 Rodná hrouda – Pražský hrad	67
Obr. 128 Rodná hrouda - Karlín	67
Obr. 129 Rodná hrouda – Albert	67
Obr. 130 Rodná hrouda – Florenc	67
Obr. 131 Fire sculpture	68
Obr. 132 Fire sculpture	68
Obr. 133 Fire sculpture	68
Obr. 134 Pohled do rozpálené pece	69
Obr. 135 Pálení raku	69
Obr. 136 Keltská pec.....	69
Obr. 137, 138, 139, 140 Samo-vypalovací objekt	70
Obr. 141 Fotografie loďky na kaluži	71
Obr. 142 Fotografie loďky na stromě	71
Obr. 143 VI. ročník sv. Lukáše	71
Obr. 144 Návrh výsledné výtvarné práce.....	72
Obr. 145, 146, 147, 148 Realizace výtvarné části.....	72

8. SEZNAM PŘÍLOH

- Pracovní list I. (Příběhy mís a váz – UPM)
- Pracovní list II. (Příběhy mís a váz – UPM)
- Pracovní list III. (Příběhy mís a váz – UPM)
- Pracovní list IV. (Příběhy mís a váz – UPM)

Příběhy mís a váz Pracovní list I.

Na této části pracovního listu pracujete společně (brainstorming). Přesto se každý sám za sebe zamyslete, co jednotlivá slova znamenají.

Amfora –

Alegorie –

Apoštolové –

Atributy –

Evangelisté –

Chinoiserie –

Ikongrafie –

Majolika –

Mytologie –

Orient –

Porcelán –

Restaurování –

Reliéf –

Sklo –

Příběhy mís a váz Pracovní list II.

Kdo je to restaurátor?

Na restaurátora se kladou velmi rozmanité požadavky. Je to povolání, které vyžaduje uměleckou i technickou zdatnost. Musí mít výtvarné citění, aby dokázal dílo opravit a případně doplnit chybějící části. Výborné znalosti dějin umění, uměleckých a řemeslných výrobních technik starých dob, jsou nutné dovednosti pro každého restaurátora. Restaurování různých materiálů (kov, textil, papír, keramika, sklo, kámen, dřevo) vyžaduje znalosti rozličných restaurátorských postupů.

Zkus si i ty úlohu restaurátora

Nyní máš za úkol dokreslit obrázek pastelkami, tak aby byla co nejméně poznatelná doplněná část.

**Příběhy mís a váz
Pracovní list III.**

Rozdělte se do skupinek, podle období, kdy vznikla nádoba, kterou jste dokreslovali. Nyní máte možnost si prohlédnout v expozici předmět, na kterém jste si vyzkoušeli úlohu restaurátora. Podle popisky zjistíte jak je předmět starý, z čeho je vyrobený a odkud pochází.

Povězte si s lektorem něco o technologii vzniku nádoby.

Je předmět točený na kruhu či modelovaný? Je nádoba glazovaná? K čemu asi sloužila? Myslíte, že byla dostupná i chudým lidem?

Živý obraz

Dozvěděli jste se něco o nádobě a nyní si pořádně prohlédněte obrázek. Poznáte co se na nádobě odehrává za příběh? Zkuste si ve skupince rozdělit role a vytvořte živý obraz, který představíte dalším skupinám. Pokud se jim nebude dařit rozluštit váš výjev, napovězte nějaká klíčová slova. Následně seznamte spolužáky s vaším předmětem.

Příběhy mís a váz Pracovní list IV.

Závěrečný test získaných znalostí

1. Přiřaď k evangelistům jejich atributy

a) Marek	1) Býk
b) Matouš	2) Lev
c) Lukáš	3) Anděl
d) Jan	4) Orel

2. Kde vznikl porcelán?

3. Nehodící škrtni.

- a) Gejša b) kari c) Zeus d) střelný prach

4. Jaké materiály je možné restaurovat?

5. Na jaké řecké bohy si vzpomeneš?

6. Přiřaď názvy řeckých nádob k obrázkům. a) kylix b) amfora c) krater d) kantharos

1.)

2.)

3.)

4.)

7. Kolik králů se klanělo Ježíškovi?

8. Z čeho je vyvozen název Majolika?

9. Kolik bylo apoštolů?

10. Co je to reliéf? Setkali jste se s ním na některé z nádob v expozici?

11. Líbil se Vám strávený čas v UPM? Co byste změnili?

